

Ministerul Agriculturii, Dezvoltării Regionale și Mediului

Agenția de Dezvoltare Regională Centru

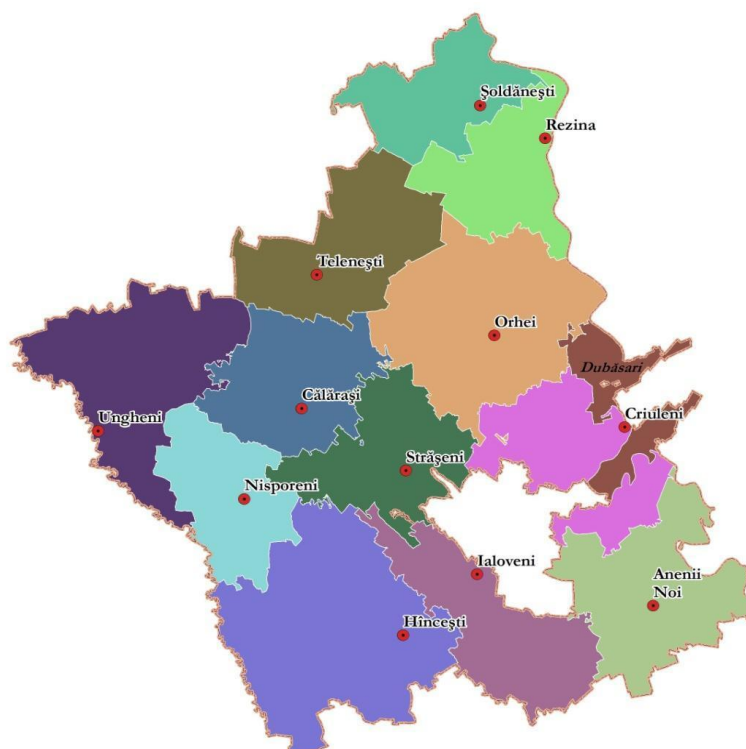
APROBAT:

Președinte al Consiliului Regional pentru Dezvoltare Centru

Viorel JARDAN
Director al ADR Centru
Secretar CRD Centru

RAPORT

al Agenției de Dezvoltare Regională Centru
cu privire la implementarea Strategiei de
Dezvoltare Regională Centru 2016-2020
pe parcursul anului 2018

Ialoveni, 2019

Cuprins

I. Lista acronimelor.....	2
II. Sumar executiv.....	3
III. Introducere.....	6
IV. Principalele rezultate ale SDR atinse în perioada de raportare.....	7
Obiectiv General:.....	7
Obiectivul specific 1.	8
Măsura 1.1 Reabilitarea rețelei de drumuri locale și regionale	11
Măsura 1.2 Îmbunătățirea serviciilor de alimentare cu apă și canalizare	12
Măsura 1.3 Creșterea eficienței energetice a clădirilor și serviciilor publice	13
Obiectivul specific 2.	16
Măsura 2.1 Sprijinirea dezvoltării urbane durabile	18
Măsura 2.2 Dezvoltarea economiei regionale și diversificarea infrastructurii de afaceri...19	
Măsura 2.3 Dezvoltarea potențialului turistic al regiunii	23
Obiectivul specific 3.	24
Măsura 3.1 Consolidarea capacităților actorilor locali și regionali responsabili de dezvoltarea regională	26
Măsura 3.2 Promovarea potențialului de dezvoltare a RD Centru	29
Măsura 3.3 Perfecționarea sistemului de planificare și programare	32
Măsura 3.4 Cooperarea cu partenerii de dezvoltare și atragerea investițiilor	33
V. Cooperarea cu partenerii de dezvoltare.....	35
VI. Provocări și riscuri în implementarea SDR Centru.....	38
VII. Lecții învățate și bune practici	38
VIII. Concluzii și recomandări pentru perioada următoare.....	40
Anexa nr. 1 Tabel generalizator cu indicatori SDR	
Anexa nr. 2 Planul de acțiuni al Agenției de Dezvoltare Regională Centru pentru implementarea Strategiei de Dezvoltare Regională Centru pe parcursul anului 2019	
Anexa nr. 3 Raport privind Monitorizarea surselor de finanțare pentru perioada ianuarie – decembrie 2018	
Anexa nr. 4 Notă explicativă privind executarea bugetului (cheltuieli și economii) pe surse de finanțare ale Agenției de Dezvoltare Regională Centru pe anul 2018 pe cheltuieli operaționale.	
Anexa nr. 5 Executarea devizului cheltuielilor de organizare și funcționare a Agenției de Dezvoltare Regională Centru pentru anul 2018.	

I. Lista acronimelor

AAC	Alimentarea cu apă și canalizare
ADR	Agenția de Dezvoltare Regională
APL	Administrația Publică Locală
BNS	Biroul Național de Statistică
CRD	Consiliul Regional pentru Dezvoltare
CRS	Comisie Regională Sectorială
CNCDR	Consiliul Național de Coordonare a Dezvoltării Regionale
DPCR	Direcția Politici de Dezvoltare Regională
SRIDR	Secția Relații cu Instituțiile de Dezvoltare Regională
DUP	Documentul Unic de Program
FNDR	Fondul Național pentru Dezvoltare Regională
GIZ	Agenția de Cooperare Internațională a Germaniei
IMM	Întreprinderi Mici și Mijlocii
MADRM	Ministerul Agriculturii, Dezvoltării Regionale și Mediului
MDS	Managementul Deșeurilor Solide
MF	Ministerul Finanțelor
MEI	Ministerul Economiei și Infrastructurii
ONG	Organizații Non-guvernamentale
PIB	Produs Intern Brut
POR	Planul Operațional Regional
PRS	Plan Regional Sectorial
RDN	Regiunea de Dezvoltare Nord
RDC	Regiunea de Dezvoltare Centru
RDS	Regiunea de Dezvoltare Sud
RM	Republica Moldova
SDR	Strategia de Dezvoltare Regională
SND	Strategia Națională de Dezvoltare „Moldova 2020”
SNDR	Strategia Națională de Dezvoltare Regională
UE	Uniunea Europeană

II. Sumar executiv

Principalele rezultate ale perioadei de raportare, provocări și măsuri planificate și recomandări pentru perioada următoare

Agencia de Dezvoltare Regională Centru (ADR Centru) este o instituție publică necomercială cu autonomie financiară, subordonată Ministerului Agriculturii, Dezvoltării Regionale și Mediului (MADRM) și a fost constituită pentru a asigura procesul de implementare a Strategiei de Dezvoltare Regională (SDR) și a Planului Operațional Regional (POR) în Regiunea de Dezvoltare Centru (RDC). În acest sens, ADR Centru execută deciziile Consiliului Regional pentru Dezvoltare Centru (CRD Centru).

Raportul de activitate pentru anul 2018 reflectă gradul de realizare a Planului de activitate pentru același an care conține obiective și măsuri ce contribuie la implementarea Strategiei de Dezvoltare Regională Centru și a Planului Operațional Regional (2016-2020).

Activitatea de bază întru realizarea acestor obiective a fost asigurată de către personalul ADR Centru, prin conlucrarea cu Direcția politici de dezvoltare regională și Secția relații cu instituțiile de dezvoltare regională din cadrul MADRM, CRD Centru, autoritățile publice centrale și locale, dar și cu partenerii de dezvoltare.

În perioada de raportare, ADR Centru a beneficiat de asistență tehnică din partea proiectului GIZ „Modernizarea serviciilor publice locale în Republica Moldova”.

Pe parcursul anului 2018, ADR Centru a implementat proiecte investiționale conform măsurilor, după cum urmează în tabelul nr.1.

Tabelul 1. Proiecte investiționale conform măsurilor SDR Centru 2016-2020

Reabilitarea rețelei de drumuri locale și regionale	5 proiecte
Îmbunătățirea serviciilor de alimentare cu apă și canalizare	7 proiecte
Dezvoltarea sistemelor integrate de management al deșeurilor solide la nivel regional	1 proiect
Creșterea eficienței energetice a clădirilor și serviciilor publice	9 proiecte
Dezvoltarea economiei regionale și diversificarea infrastructurii de afaceri	1 proiect
Dezvoltarea potențialului turistic al regiunii	4 proiecte

Principalele rezultate ale ADR Centru obținute în realizarea politicii de dezvoltare regională pe parcursul perioadei iulie - decembrie 2018 sînt:

a) În domeniul planificării strategice și programării regionale:

- 3 ședințe de consultare cu APL din 8 raioane ale Regiunii Centru (CRS MDS);
- 1 Plan de activitate anual elaborat (CRS MDS).
- 6 ședințe CRS în domeniul AAC și MDS organizate;
- 6 procese verbale întocmite (CRS);
- 1 vizită de studiu în România organizată;
- 2 ședințe CRD Centru organizate;
- 2 procese verbale ale ședințelor întocmite (CRD);

- 9 decizii adoptate;
- 1 document „*Linii Directoare a revitalizării urbane în Republica Moldova*” consultat;
- 1 proiect pilot în domeniul revitalizării urbane demarat;
- 1 bază de date Potențialul investițional al RDC completată;
- 1 analiză a situației digitalizării întreprinderilor din RDC în proces de realizare.

b) În domeniul managementului proiectelor regionale:

- 1 atracție turistică amenajată;
- 1 atracție turistică construită;
- 1700 m² pereți exteriori izolați;
- 989 m² ferestre și uși exterioare schimbate;
- 1240 m² planșeu izolat termic;
- 2,82 km infrastructură de drum reabilitată;
- 7 km rețele de apeduct construite;
- 3,1 km rețele de canalizare construite;
- 9 contracte de antrepriză semnate;
- 3 recepții la terminarea lucrărilor efectuate;
- 2 recepții finale;
- 64 vizite de monitorizare la proiecte efectuate.

c) În promovarea potențialului de dezvoltare a regiunii:

- 3 Evenimente Ziua Europei organizate;
- 1 eveniment regional, Conferința SUERD, organizată

d) În domeniul comunicării:

- 1068268 numărul total de accesări ale paginii web;
- 109 comunicate și informații plasate pe pagina oficială și pe pagina de Facebook;
- 1604 aprecieri ale paginii Facebook;
- 1 Plan și 2 Rapoarte de activitate plasate pe site;
- 32 de anunțuri;
- broșuri: „*Ghid turistic al ADR Centru*”; „*Potențialul investițional al Regiunii de Dezvoltare Centru*”; Programul Regional Sectorial în domeniul dezvoltării infrastructurii de mediu.

e) În domeniul consolidării capacităților:

- 10 sesiuni de instruire;
- 5 ateliere;
- 1 masă rotundă;
- 3 conferințe;
- 7 vizite peste hotarele țării

f) În domeniul colaborării internaționale și atragerii investițiilor:

- 19 surse de finanțare analizate.
- 10 propuneri de proiecte depuse;
- 2 propuneri de proiect finanțată;
- 4 propuneri de proiect în proces de evaluare;

- 6 propuneri de proiecte elaborate
- 1 Memorandum de înțelegere și colaborare prelungit (al doilea Protocol Adițional semnat);
- 1 proiect bilateral finalizat;
- 2 parteneriate transfrontaliere facilitate;
- 16 note conceptuale consultate;
- cca 100 consultații unice oferite;
- 3 evenimente comune organizate.

Pentru perioada următoare ne planificăm să contribuim la îmbunătățirea guvernantei regionale prin inițierea procesului de elaborare a SDR Centru post 2020; introducerea metodei de planificare și monitorizare utilizând sistemul GIS; consolidarea capacităților primăriilor localităților – centre raionale și întreprinderilor municipale din RDC; consolidarea capacităților organizațiilor de suport în afaceri din RDC; cooperarea cu partenerii externi de dezvoltare și identificarea noilor oportunități. Totodată ADR Centru urmează să continue implementarea proiectelor de infrastructură inițiate și a celor ce vor fi aprobate pentru finanțare din FNDR pentru anul 2019, cât și a proiectelor cu finanțare externă (UE, KFW, SlovakAid)

Informația detaliată cu privire la măsurile planificate pentru perioada următoare este relatată în Anexa nr.2 „Planul de acțiuni al ADR Centru pentru implementarea SDR Centru pe parcursul anului 2019”

III. Introducere

SDR Centru a fost elaborată ținând cont de prevederile legislației naționale în vigoare și anume: Strategia Națională de Dezvoltare a Republicii Moldova 2012 -2020; Legea nr. 438-XVI din 28 decembrie 2006 privind dezvoltarea regională în Republica Moldova; Strategiei Naționale de Descentralizare, strategiilor naționale sectoriale și alte acte normative. De asemenea, în elaborarea strategiei s-a ținut cont de prevederile proiectului SNDR 2016-2020 și s-au corelat obiectivele regionale cu cele naționale.

SDR Centru pentru perioada 2016 – 2020 este fundamentată prin analiza socio-economică regională, analiza SWOT a dezvoltării regiunii și are la bază necesitățile și prioritățile de dezvoltare locală. Strategia se axează pe nevoile majore ale regiunii și tinde spre valorificarea potențialului său de dezvoltare.

Pe parcursul perioadei de raportare eforturile regionale s-au concentrat pe activitățile menite să stimuleze potențialul regiunii, să elimine cele mai fundamentale constrângeri și să realizeze cele mai importante acțiuni, cu impact multiplu asupra mai multor sectoare.

Luând în considerație condițiile și factorii dezvoltării regiunii, precum și prioritățile stabilite la nivel național, a fost stabilit următorul **obiectiv general**:

Dezvoltarea teritorială echilibrată și durabilă a Regiunii de Dezvoltare Centru

Astfel, pentru realizarea acestui obiectiv au fost identificate trei **obiective strategice specifice**:

Implementarea obiectivelor specifice este prezentată prin descrierea activităților ce au fost realizate în cadrul fiecărei măsuri.

Monitorizarea implementării strategiei are loc prin intermediul raportării anuale și semestriale privind evoluția implementării SDR Centru 2016-2020 către CNCDR este asigurată de către CRD Centru.

Rapoartele anuale și semestriale sunt elaborate de către ADR Centru în coordonare cu MDRC, CRD Centru și APL. Acest proces, conform art. 8 al Legii nr. 438 privind dezvoltarea regională în Republica Moldova, are loc prin prezentarea rapoartelor anuale despre implementarea SDR Centru Consiliului Regional și autorității de implementare a politicii de dezvoltare regională.

Adițional la raportarea obișnuită referitor la progres, pentru fiecare proiect se prezintă un raport detaliat cu privire la finalizarea proiectului, care estimează rezultate specifice și indicatorii de impact și identifică impactul proiectului pe termen lung odată cu finalizarea implementării acestuia.

IV. Principalele rezultate ale SDR atinse în perioada de raportare

Obiectiv General:

Dezvoltarea teritorială echilibrată și durabilă a Regiunii de Dezvoltare Centru

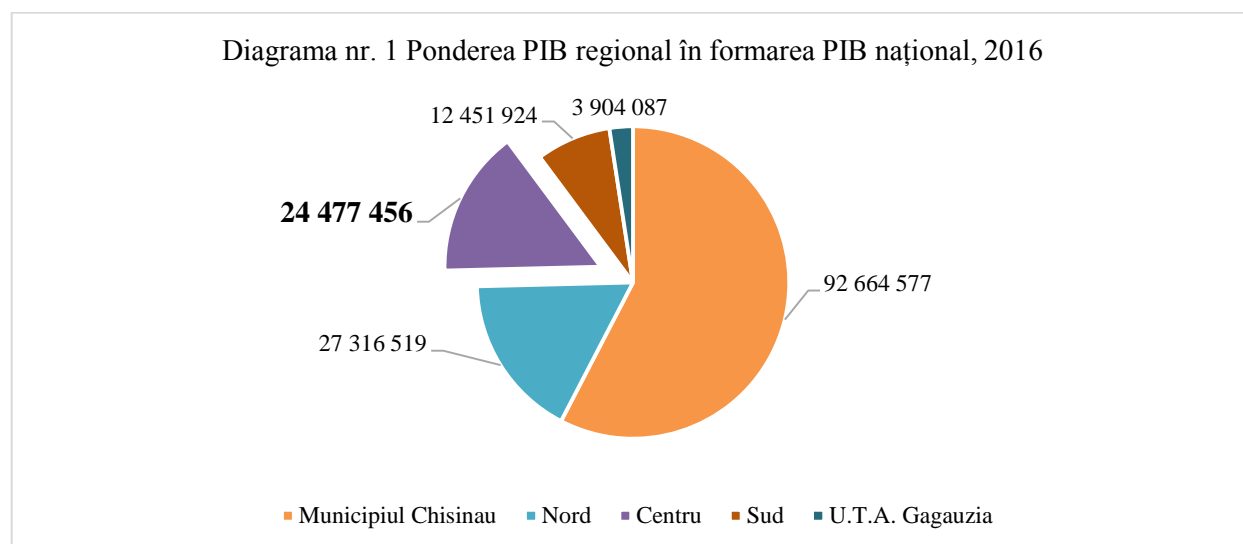
Strategia de dezvoltare regională Centru (SDR Centru) pentru perioada 2016-2020 își propune cumularea eforturilor întru atingerea următorului **impact** scontat:

- Nivelul de trai al populației îmbunătățit;
- Disparitățile intraregionale diminuate;
- Coeziunea teritorială asigurată.

Progresul de realizare a obiectivului general al SDR Centru este cuantificat prin estimarea următorilor **indicatori**:

- PIB – ul regional;
- Nivelul de sărăcie în regiuni;
- Indicele de disparitate.

Evoluția PIB-ului regional a început a fi monitorizată începând cu anul 2014, anul pentru care BNS oferă informația ce ține de PIB dezagregată pe regiuni de dezvoltare. Totodată, conform metodologiei de calcul, valorile pentru indicatorul respectiv sunt furnizate la 2 ani întârziere¹.

Indicele sărăciei (14,9), care este mult peste media pe țară (11,4) și este depășit doar de RD Sud (16,7) denotă un nivel scăzut de trai, populația fiind la limita sărăciei. Ponderea infrastructurii *utilităților publice* în RDC este sub media pe țară, iar nivelul de prestare a serviciilor necesită îmbunătățire și modernizare. Această situație determină creșterea costurilor de transport, restrânge mișcarea bunurilor, serviciilor și resurselor umane și nu doar reduce activitatea economică, dar și limitează dezvoltarea umană. Starea precară a infrastructurii utilităților constituie un impediment în crearea condițiilor de dezvoltare a industriei și micului business, dar și în asigurarea calității vieții locuitorilor.

¹ Ultimele valori pentru PIB furnizate de BNS sunt pentru anul 2016.

Obiectivul specific 1.

Îmbunătățirea accesului la servicii și utilități publice de calitate

Măsuri:

1.1 Reabilitarea rețelei de drumuri locale și regionale

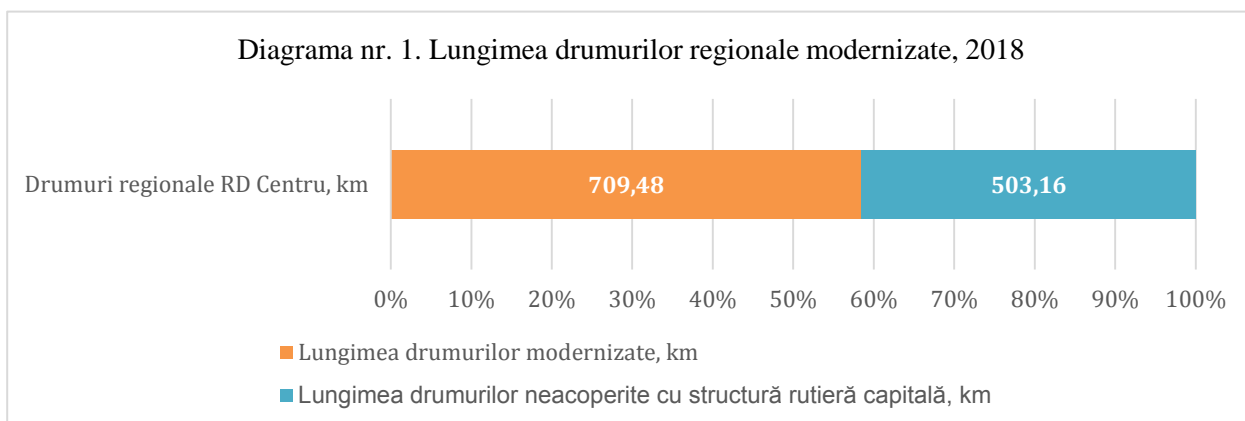
1.2 Îmbunătățirea serviciilor de alimentare cu apă și canalizare

1.3 Dezvoltarea sistemelor integrate de management al deșeurilor solide la nivel regional

1.4 Creșterea eficienței energetice a clădirilor și serviciilor publice

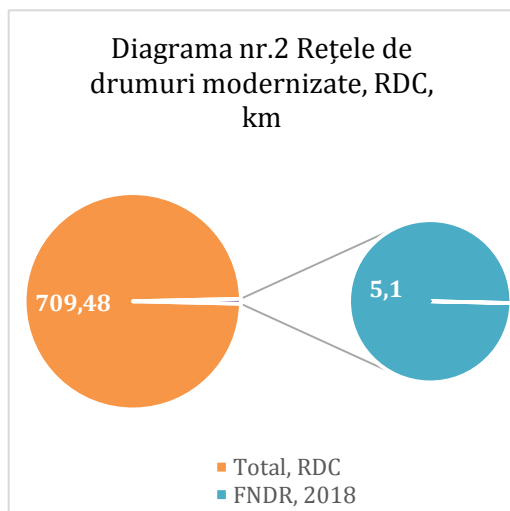
Obiectivul I presupune implementarea măsurilor cu impact maxim în asigurarea unui grad mai înalt al accesului la servicii și utilități publice calitative sînt următoarele: *Reabilitarea rețelei de drumuri locale și regionale, Îmbunătățirea serviciilor de alimentare cu apă și canalizare, Dezvoltarea sistemelor integrate de management al deșeurilor solide la nivel regional, Creșterea eficienței energetice a clădirilor și serviciilor publice.*

RDC dispune de o rețea dezvoltată de drumuri, însă calitatea acestora este nesatisfăcătoare, fapt care influențează conexiunea dintre localitățile regiunii și accesul către centrele urbane și coridoarele europene. Modernizarea drumurilor în perioada de implementare a strategiei urmărește scopul de a spori accesul la arterele naționale și internaționale pentru o mai bună conectivitate și mobilitate la nivel regional.

Sursa: ÎS "Administrația de stat a drumurilor", informație prezentată către MADRM prin demersul nr. 10-02/1942 din 21.06.2018

În acest context, în PRS în domeniul Drumurilor Regionale și Locale, pentru RDC au fost identificate 12 coridoare rutiere principale, care servesc baza propunerilor de proiecte în perioada de implementare a SDRC. Conform datelor Administrației de Stat a drumurilor, pe în anul 2018 cca 58% din drumuri sunt cu statut de drumuri modernizate (Diagrama nr.1).

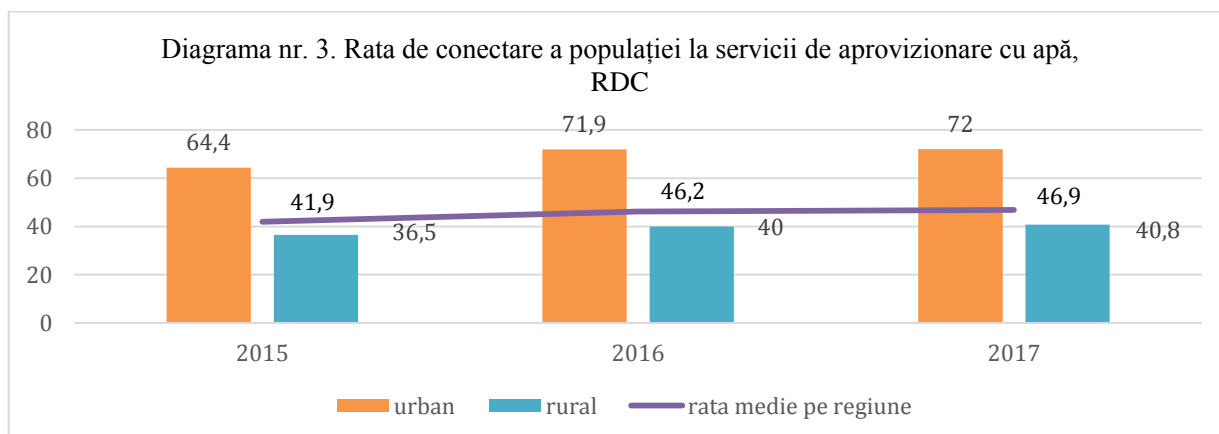
În perioada de raportare (a. 2018), ADR Centru a avut în implementare 5 proiecte din domeniul de intervenție DRL, implementarea proiectelor urmează a fi continuată și pe parcursul anului 2019. Tododată au fost finisate lucrările la 5,1 km de drum. Aceasta reprezintă 0,7% din totalul drumurilor modernizate

din RDC (Diagrama nr. 2).

Pe perioada implementării SDR Centru 2016-2020 în baza Programului Regional Sectorial în domeniul Drumurilor Regionale și Locale de către ADR Centru cu suportul GIZ au fost dezvoltate 5 concepte de proiecte, care au fost aprobate pentru finanțare din fonduri europene. Conceptele de proiecte elaborate în baza celor 12 coridoare de drum identificate au fost transmise pentru implementare Administrației de Stat a Drumurilor.

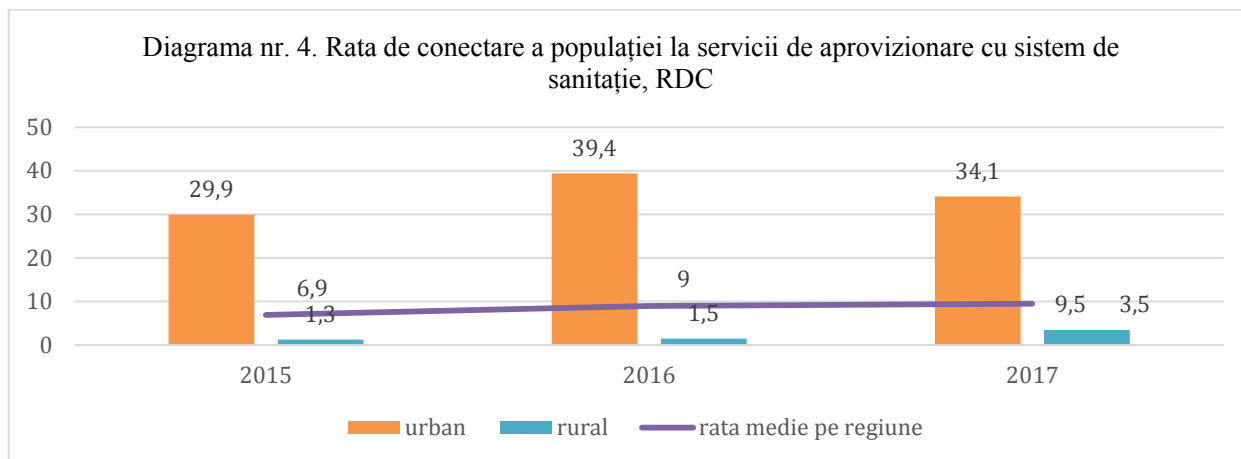
În domeniul *îmbunătățirii serviciilor de alimentare cu apă și canalizare* în regiune au fost întreprinse acțiuni orientate spre extinderea acoperirii cu servicii de alimentare cu apă și sanitație, îmbunătățirea infrastructurii și calității serviciilor și eficientizarea operațională a serviciilor de AAC. În implementarea măsurii și pentru obținerea rezultatelor imediate în creșterea numărului populației cu acces la servicii îmbunătățite de AAC va fi promovată abordarea etapizată privind dezvoltarea serviciilor stabilită în Programul Regional Sectorial în domeniul AAC

Pe parcursul perioadei de raportare, rata medie pe regiune de conectare a populației la servicii de aprovizionare cu apă este în creștere. Totodată rata de conectare la serviciul respectiv în mediul rural este mult sub media ratei generale pe regiune (Diagrama nr.3). În mediul urban avem o situație mai bună, avînd în anul 2017 cca 72% de populație conectată la serviciul de AAC

Sursa: BNS - <http://www.statistica.md/newsview.php?l=ro&idc=168&id=6012>

Situația conectărilor la rețea de canalizare în regiune rămîne a fi destul de joasă, totodată la nivel rural observăm în 2017 o rată de creștere dublă față de situația din 2016. Totodată indicele ratei de conectare în mediul urban denotă descreștere în anul 2017 (34,1) față de 2016 (39,4). (Diagrama nr. 4)

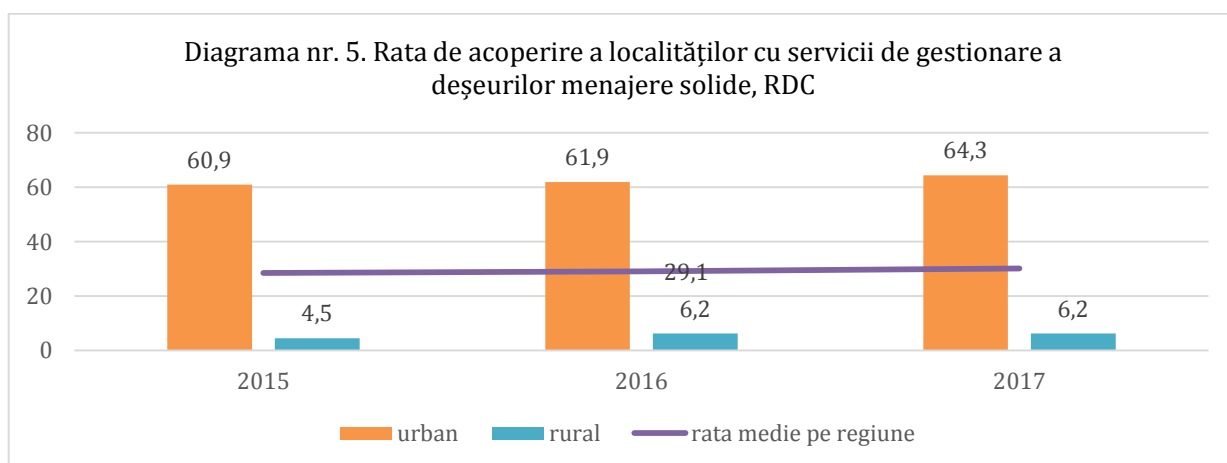

Sursa: BNS - <http://www.statistica.md/newsview.php?l=ro&idc=168&id=6012>

În domeniul dat ADR Centru în anul 2018 a avut în implementare 7 proiecte, 3 finanțate din FNDR și 4 din fondurile UE, cu suportul GIZ. Ca rezultat al implementării proiectelor au fost construite 7 km de apeduct, 3,1 km de sistem de sanitație și 4 proiecte tehnice în curs de elaborare.

Pe parcursul perioadei de raportate în RDC a funcționat Comisia Regională Sectorială în domeniul AAC (creată în anul 2017), care analizează situația în regiune la domeniul dat și identifică soluții pentru problemele apărute.

În domeniul *dezvoltării sistemelor integrate de management al deșeurilor solide* la nivel regional au fost întreprinse activități menite să contribuie la eficientizarea managementului deșeurilor menajere solide în RDC prin sensibilizarea cetățenilor privind gestionarea integrată a deșeurilor solide, dezvoltarea infrastructurii de management a deșeurilor solide, cooperarea intercomunitară în vederea construirii unui sistem eficient de management al deșeurilor, promovarea practicilor de colectare selectivă a deșeurilor, sporirea calității și eficienței serviciilor operatorilor regionali din domeniu, etc.

Sursa: BNS - <http://www.statistica.md/newsview.php?l=ro&idc=168&id=4741>

Rata de acoperire a localităților din RDC cu servicii de gestionare e deșeurilor pe perioada 2015-2017 crește nesemnificativ, rămânând mult sub media pe țară, situația fiind destul de gravă în mediul rural (6,2%).

În regiune a fost creată în anul 2017 Comisia Regională Sectorială în domeniul Managementului deșeurilor solide, care s-a întrunit în 3 ședințe, a avut ședințe în teritoriu cu

reprezentanți ai microzonelor de management a deșeurilor, au beneficiat de o vizită de studiu în România la sisteme integrate de MDS și urmează să prezinte modalități de soluționare a problemei deșeurilor în regiune.

Creșterea eficienței energetice a clădirilor și serviciilor publice. În perioada de raportare ADR Centru a avut în implementare 9 proiecte în domeniul EE, 6 proiecte finanțate din FNDR și 3 proiecte finanțate din fondurile UE.

Măsura 1.1 Reabilitarea rețelei de drumuri locale și regionale

1.1.2 Implementarea/monitorizarea implementării proiectelor de reabilitare a rețelei de drumuri locale și regionale.

ADR Centru pe parcursul anului 2018 a avut în proces de implementat 5 proiecte în domeniul DRL (Tabelul 1.2.1):

Tabelul 1.2.1 Situația proiectelor în implementare din domeniul DRL, 2018

Aplicant	Cost estimativ, lei	Activități desfășurate		
		Implementare, Indicatori&Clarificări	Monitorizare, vizite	Monitorizare, rapoarte
1. Reabilitarea și conectarea drumului local L165 la drumul național R20 și coridorul regional NR. 13				
CR Rezina	81 025 750	Activități desfășurate în sem. I. Sem. II a fost sistată finanțarea	2	4 rapoarte "Situația proiectelor în implementare" 4 rapoarte „ Monitorizarea valorificării mijloacelor financiare”
2. Reabilitarea infrastructurii de transport pe traseul I392 Ungheni - Cetireni - Alexeevca				
CR Ungheni	98 373 135,52	1,2 km infrastructură de drum reabilitată 1 pod reabilitat	1	4 rapoarte "Situația proiectelor în implementare" 4 rapoarte „ Monitorizarea valorificării mijloacelor financiare”
3. Reabilitarea infrastructurii rutiere de acces în Regiunea Centru prin asfaltarea drumului L-326.M2 Clișova – Suhuluceni – Leușeni - Verejeni				
APL I Suhuluceni, Telenești	208 000 000	3,01 km infrastructură de drum reabilitată	2	4 rapoarte "Situația proiectelor în implementare" 4 rapoarte „ Monitorizarea valorificării mijloacelor financiare”
4. Proiectul: „Reabilitarea și modernizarea drumului regional L442 - Strășeni - Voinova, Raionul Strășeni”				
CR Strășeni	74 079 790	Proiect inițiat în noiembrie 2018 1 contract de antrepriză semnat	2	3 rapoarte "Situația proiectelor în implementare" 3 rapoarte „ Monitorizarea valorificării mijloacelor financiare”
5. Construcția capitală a drumului de ocolire R1 - R14, căi de acces spre sub-zonele Nr. 4, 5 a zonei economice libere, or. Strășeni				
APL I Strășeni	30 295 970	Are loc clarificare disponibilității finanțării proiectului de către finanțatorii externi pentru a putea	-	3 rapoarte "Situația proiectelor în implementare" 3 rapoarte „ Monitorizarea valorificării mijloacelor

		iniția proiectul		financiare”
--	--	------------------	--	-------------

Rezultate Măsura 1.2:

- 18 rapoarte cu privire la situația proiectelor în implementare din RDC
- 18 rapoarte cu privire la monitorizarea valorificării mijloacelor financiare
- 8 vizite de monitorizare la proiect
- 5,1 km infrastructură de drum reabilitată

Măsura 1.2 Îmbunătățirea serviciilor de alimentare cu apă și canalizare

1.2.1 Elaborarea propunerilor de proiecte în domeniul aprovizionării cu apă și canalizare

La acțiunea respectivă au fost elaborate și depuse următoarele propuneri de proiecte:

(1) În cadrul apelului de propuneri de proiecte anunțat de Agenția Slovacă pentru Cooperare Internațională și Dezvoltare în perioada 15 martie – 16 aprilie 2018 a fost elaborată și depusă propunerea de proiect „*Sprijin în dezvoltarea gestionării apelor reziduale în Regiunea Centrală a Moldovei - o mai bună gestionare a apelor uzate pas cu pas / Support in development of waste water management in Moldovan Central Region- better waste water management step by step*”. (2) În cadrul apelului de propuneri de proiecte din Programul CzachAid (Asistența Oficială de Dezvoltare a Guvernului Cehiei) cu suportul ADR Centru pe 29 mai 2018 a fost depus la Agenția Cehă de Dezvoltare propunerea de proiect „*Stația de epurare a apelor uzate Strășeni - creșterea sustenabilității mediului și îmbunătățirea serviciilor de canalizare*” / „*Strășeni Wastewater Treatment Plant - increasing environmental sustainability and enhancing sewerage service quality*”. Valoarea grantului solicitat constituie 1 260 000 euro. Rezultatele concursului vor fi anunțate în primul trimestru a anului 2019.

1.2.2 Implementarea/monitorizarea proiectelor de alimentare cu apă și canalizare:

ADR Centru pe parcursul anului 2018 a avut în proces de implementare 7 proiecte în domeniul AAC (Tabelul 1.2.2)

Tabelul 1.2.2 Situația proiectelor în implementare din domeniul AAC, 2018

Aplicant	Cost estimativ, lei	Activități desfășurate		
		Implementare, Indicatori&Clarificări	Monitorizare, vizite	Monitorizare, rapoarte
1. Construcția și restabilirea sistemului de canalizare în or. Nisporeni, com. Vărzărești (FNDR)				
CR Nisporeni	44 995 305	Etapă I finalizată	-	4 rapoarte “Situația proiectelor în implementare” 4 rapoarte „Monitorizarea valorificării mijloacelor financiare”
2. Îmbunătățirea calității vieții populației rurale prin construcția sistemelor de apă potabilă și de canalizare, regionalizarea serviciilor comunale în satele din lunca râului Lapușnița, raionul Hîncești (FNDR)				
APL I, Sofia, Hîncești	24 156 000	2,15 km rețele de canalizare construite	-	4 rapoarte “Situația proiectelor în implementare” 4 rapoarte „Monitorizarea valorificării mijloacelor financiare”
3. Apeeduct magistral pentru localitatea Bardar, Ruseștii Noi (etapa 2) și rețele de canalizare pentru or. Ialoveni (FNDR, SlovakAid)				

CR Ialoveni	33 420 39033 420 390	7 km rețele de apeduct construite 1,953 km rețele de canalizare construite	9	4 rapoarte “Situția proiectelor în implementare” 4 rapoarte „ Monitorizarea valorificării mijloacelor financiare”
4. Construcția sistemului de sanitație și stației de epurare în s. Ustia (GIZ, UE)				
APL I Ustia	2 568 715,45	Proiect tehnic în elaborare	5	-
5. Îmbunătățirea și extinderea serviciilor de alimentare cu apă și de canalizare în or. Călărași (UE)				
APL I Călărași	2 728 298,65	proiect tehnic în elaborare	3	-
6. Îmbunătățirea serviciilor de alimentare cu apă și de canalizare în or. Ungheni (UE)				
APL I Ungheni	3 443 697,25	proiect tehnic în elaborare	7	-
7. Gestionarea inter-comunală a Resurselor de Apă pe Nistru (UE)				
CR Dubăsari, CR Criuleni	2 976 284,5	semnarea contractului de antrepriză	7	-

Rezultate 1.2:

- 2 propuneri de proiecte depuse;
- 1 propunere de proiect finanțată;
- 1 propunere de proiect în proces de evaluare;
- 7 km rețele de apeduct construite
- 3,1 km rețele de canalizare construite
- 12 rapoarte cu privire la situația proiectelor în implementare din RDC individuale elaborate și transmise la MADRM;
- 12 rapoarte cu privire la monitorizarea valorificării mijloacelor financiare elaborate și transmise la MADRM.

Măsura 1.3 Creșterea eficienței energetice a clădirilor și serviciilor publice

1.3.2 Implementarea/monitorizarea proiectelor de creștere a eficienței energetice a clădirilor și serviciilor publice

ADR Centru pe parcursul anului 2018 a avut în proces de implementare 9 proiecte în domeniul EE (Tabelul 1.3.2)

Tabelul 1.3.2 Situația proiectelor în implementare din domeniul EE, 2018

Aplicant	Cost estimativ, lei	Activități desfășurate		
		Implementare, Indicatori&Clarificări	Monitorizare, vizite	Monitorizare, rapoarte
1. Îmbunătățirea eficienței energetice a blocului chirurgical al IMSP Spitalul raional Orhei (FNDR)				
CR Orhei	8 670 960	Recepție la terminarea lucrărilor	1	4 rapoarte “Situția proiectelor în implementare” 4 rapoarte „ Monitorizarea valorificării mijloacelor financiare”
2. Creșterea eficienței energetice a spitalului regional Orhei (GIZ)				
CR Orhei	8 430 826,59	Proiect finalizat	-	4 rapoarte “Situția proiectelor în

				implementare” 4 rapoarte „ Monitorizarea valorificării mijloacelor financiare”
3. Sporirea eficienței energetice a spitalului raional Călărași				
CR Călărași	10 059 142,5	Proiect finalizat	-	4 rapoarte “Situția proiectelor în implementare” 4 rapoarte „ Monitorizarea valorificării mijloacelor financiare”
4. Eficientizarea energetică a edificiului Centrului de Sănătate Șoldănești				
CR Șoldănești	6 357 810,28	Recepție la terminarea lucrărilor	1	4 rapoarte “Situția proiectelor în implementare” 4 rapoarte „ Monitorizarea valorificării mijloacelor financiare”
5. Îmbunătățirea eficienței energetice a Spitalului Raional Nisporeni				
APL I Nisporeni	92 985 880	4263 m2 suprafețe pe care s-au executat lucrări de termoizolare	4	4 rapoarte “Situția proiectelor în implementare” 4 rapoarte „ Monitorizarea valorificării mijloacelor financiare”
6. Sporirea eficienței energetice a liceului „ Mihai Eminescu „ r-ul Ungheni				
CR Ungheni	1 791 181,0	proiect tehnic în elaborare	7	-
7. Sporirea eficienței energetice a liceului „ Alexei Mateevici „ r-ul Șoldănești				
APL I Șoldănești	1 335 961,6	proiect tehnic în elaborare	8	-
8. Sporirea eficienței energetice a Liceului Teoretic Holercani din satul Holercani, raionul Dubăsari				
APL I Holercani	545 758,85	Proiect tehnic în elaborare	7	-
9. Sporirea eficienței energetice a Liceului Teoretic „Ion Vatamanu” din municipiul Strășeni				
CR Strășeni	643 598,5	Proiect tehnic în elaborare	7	-

Rezultate 1.3:

- 1700 m2 pereți exteriori izolați
- 989 m2 ferestre și uși exterioare schimbate
- 1240 m2 planșeu izolat termic;
- 4 contracte de prestare a serviciilor privind elaborarea documentației tehnice semnate.
- 4 proiecte tehnice în elaborare.
- 1 recepție la terminarea lucrărilor
- 19 rapoarte cu privire la situația proiectelor în implementare din RDC individuale elaborate și transmise la MADRM;
- 19 rapoarte cu privire la monitorizarea valorificării mijloacelor financiare elaborate și transmise la MADRM.

* * *

Obiectivul specific 2.

Dezvoltarea economică durabilă și competitivă a regiunii

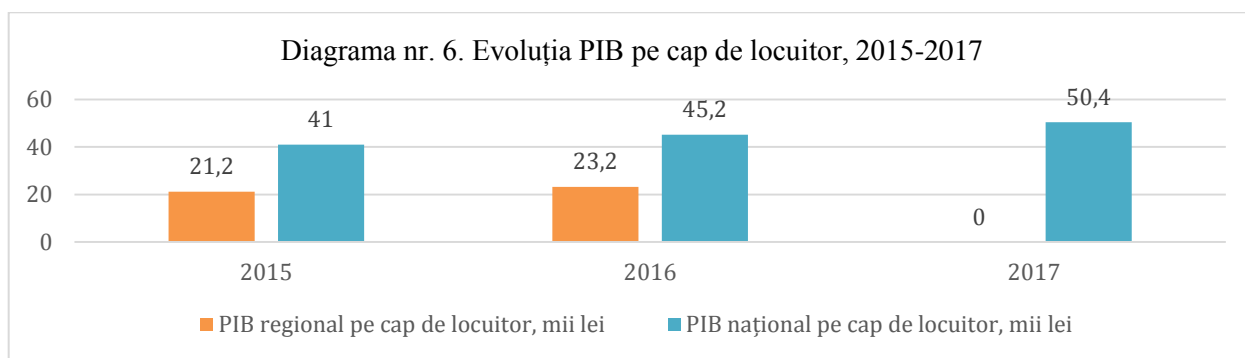
Măsurile:

2.1 Sprijinirea dezvoltării urbane durabile

2.2 Dezvoltarea economiei regionale bazate pe inovare și diversificarea infrastructurii de afaceri.

2.3 Dezvoltarea potențialului turistic al regiunii

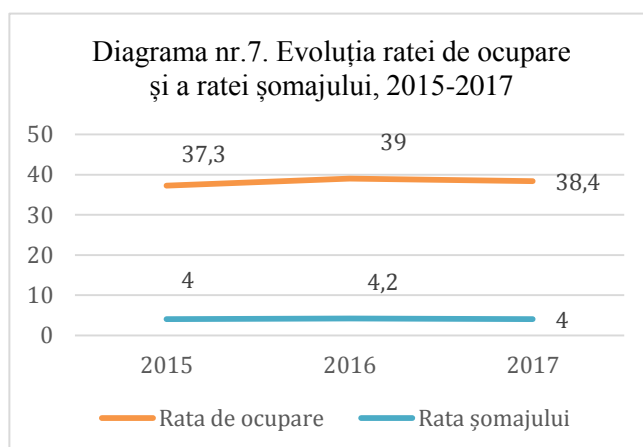
Un progres semnificativ în dezvoltarea regională a RDC poate fi atins doar prin asigurarea creșterii economice durabile și competitive, ca motor al dezvoltării regiunii. Un indicator al creșterii economice în regiune îl reprezintă indicele PIB pe cap de locuitor. Valori pentru acest indice avem disponibile pentru perioada 2015-2016 la nivel regional și acestea ne indică un nivel scăzut (23,2, 2016), cca de 2 ori mai mic decât media pe țară (45,2, 2016). (Diagrama nr.6)

Sursa: BNS, <http://www.statistica.md/>

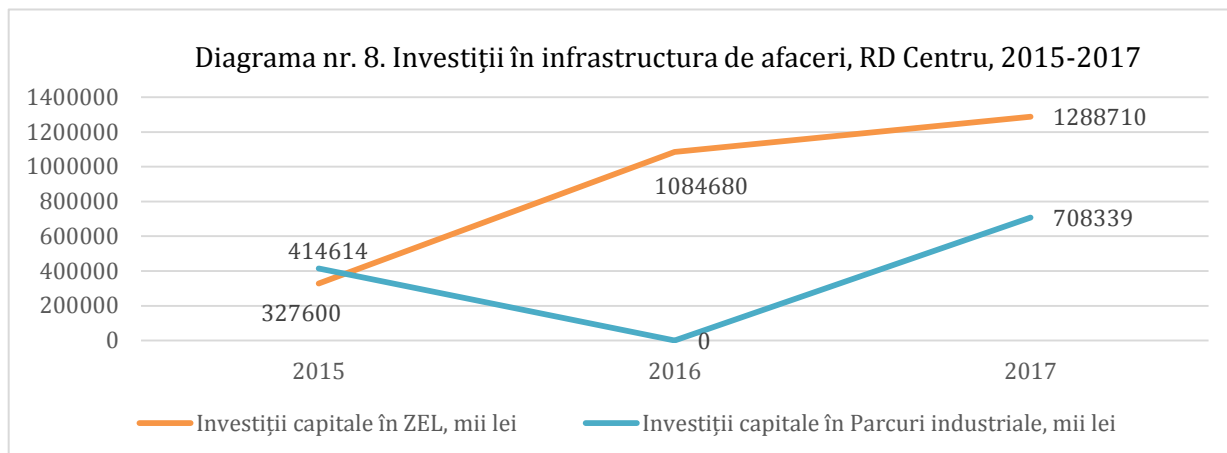
Zonele de intervenție și măsurile planificate vin să stimuleze valorificarea potențialului economic al RDC și să diminueze impactul celor mai grave probleme printre care: grad scăzut de ocupare a forței de muncă, rată înaltă a șomajului (Diagrama nr. 7), exodul masiv al populației apte de muncă ș.a.

Deoarece necesarul de investiții pentru soluționarea acestor probleme este extrem de mare, urmează să ne concentrăm eforturile pe intervenții și acțiuni prioritare, care vor produce efecte la nivel teritorial și impact vizibil/măsurabil asupra calității vieții locuitorilor. În perioada 2016-2017 a fost elaborat PRS în domeniul infrastructurii de sprijin a afacerilor (ISA), iar pe parcursul anului 2018 în baza acestui program și cu suportul acordat de DFID au fost elaborate 6 concepte de proiecte.

Programul presupune stimularea investițiilor în infrastructura de afaceri, aceasta fiind structura de bază care stimulează și acordă suport în inițierea și creșterea industriei afacerilor din regiune. Potențialul economic al regiunii este consolidat prin crearea unui mediu de afaceri mai favorabil pentru industriile producătoare și îmbunătățirea condițiilor pentru demararea și gestionarea activităților economice în regiune. Investițiile naționale în infrastructura de afaceri

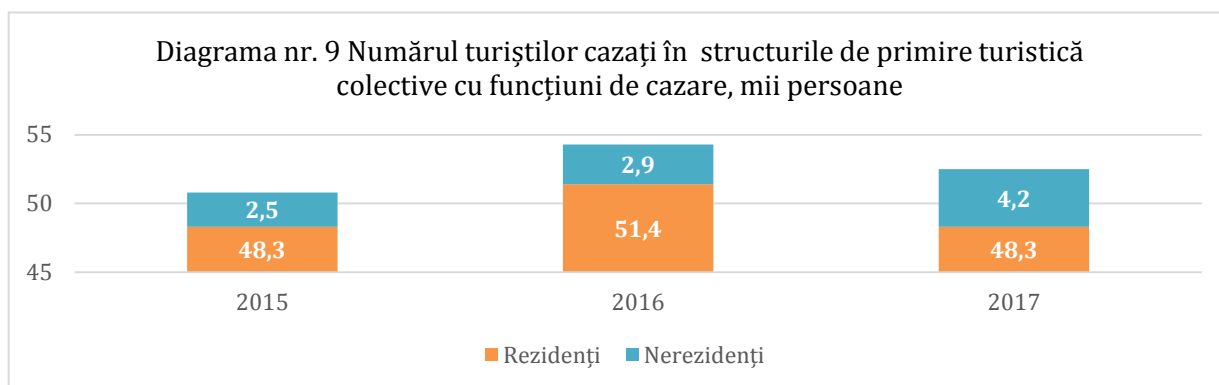
sunt în creștere, așa dacă în anul 2015 în ZEL-uri s-au investit cca 327600 mii lei, atunci în 2017 avem o investiție de cca 4 ori mai mare (Diagrama nr. 8)

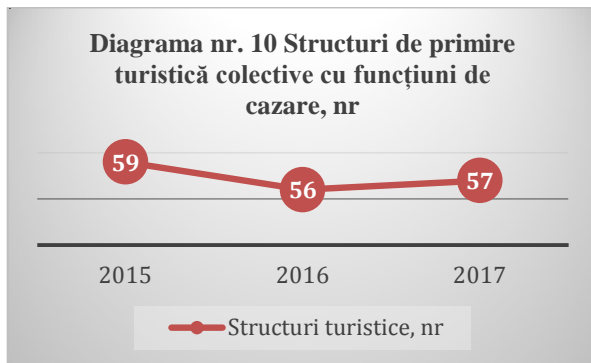

Sursa: MEI (rapoarte de activitate privind parcurile industriale și zonele economice libere).

Ce ține de sprijinirea dezvoltării urbane durabile, pe parcursul anului 2018 a fost elaborat proiectul politicii naționale de dezvoltare a centrelor urbanbe, care urmează să fie consultată public și propusă pentru aprobare în anul 2019. Totodată au fost implementate un șir de acțiuni ce țin de revitalizarea urbană unde au fost implicate 2 orașe din RD Centru: Ungheni și Orhei.

Domeniul turismului, în general, și al turismului rural, în particular, este susținut de un valoros potențial turistic al Regiunii de Dezvoltare Centru. La moment datele statistice ne furnizează informații cu privire la numărul turiștilor cazați în structurile de primire turistică colective cu funcțiuni de cazare. (Diagrama nr. 9), numărul structurilor de primire turistică colective cu funcțiuni de cazare (Diagrama nr. 10) și numărul de vizitelor la muzee (Diagrama nr. 11)

Pe parcursul anului 2016-2017 a fost elaborat PRS în domeniul AT. Programul servește drept punct de plecare în identificare modalităților de impulsioneare a valorificării acestui potențial, sporirea vizibilității turistice și implementarea de proiecte orientate spre dezvoltarea obiectivelor turistice. Una din țintele identificate în program este creșterea numărului turiștilor în regiune.

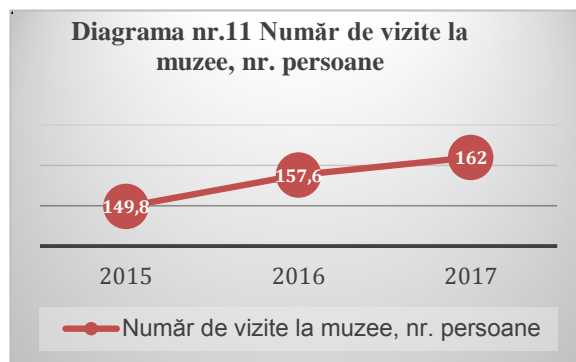
Pe parcursul anului 2018 au fost în proces de implementare 5 proiecte în domeniu, dintre care 1 proiect în domeniul infrastructurii de afaceri și 4 proiecte în domeniul sporirii atractivității turistice. 2 proiecte au fost finalizate în cadrul cărora a fost construită 1 atracție turistică și una modernizată.

Măsura 2.1 Sprijinirea dezvoltării urbane durabile

Ca continuare a proiectului „Sprijinul administrației publice locale din Republica Moldova în implementarea Strategiei Naționale de Dezvoltare Regională pentru anii 2016-2020 prin prisma dezvoltării urbane integrate și durabile pentru anii 2017–2019” care a început în anul 2017, prima ședință a grupului de lucru în 2018 a avut loc la data de 27 martie unde au avut loc discuțiile privind cadrul legal în care se integrează proiectul, prezentarea planului de acțiuni pentru anul 2018 și planificarea activităților de organizare a suportului tehnic pentru pregătirea Programului de Revitalizare urbană a orașelor/municipiilor. Pe 5 mai a fost lansat apelul de propuneri privind suportul tehnic pentru elaborarea Programelor de Revitalizare urbană.

La data de 29 mai a avut loc ședința de consultare publică a documentului „Linii Directoare a revitalizării urbane în Republica Moldova” care are ca scop prezentarea generală a conceptului de revitalizare în contextul național și identifică cerințele specifice pentru demararea proceselor de proiectare și execuție a lucrărilor de revitalizare a zonelor urbane. Documentul, de asemenea, servește ca suport în elaborarea Programelor de Revitalizare urbană.

În semestrul II au mai avut loc un șir de ateliere de lucru/training-uri, unde au avut loc discuții privitor la procesul de elaborare a Programelor

de Revitalizare Urbană de către orașele participante și experiențele acumulate în urmă comunicării cu localnicii și crearea Comisiilor Consultative în cadrul zonelor degradate din localitate.

La data de 18 octombrie a avut loc ședința CRD unde a fost anunțată, de către MADRM, politica publică privind dezvoltarea urbană în R. Moldova. Aceasta prevede selectarea a 6 orașe cu cel mai mare potențial de dezvoltare, conform criteriilor ce țin de statistica socio-economică, în care vor fi investite resurse financiare suplimentare, creînd astfel orașe-poli menite să ridice nivelul de dezvoltare a acestora și localităților aflate vecinătate. În acest fel, activitățile de revitalizare urbană devin parte componentă a acestei politici totodată fiind și un model de pilotare a viitoarelor proiecte de dezvoltare urbană.

În luna februarie 2019 urmează ca Programele de Revitalizare Urbane să fie consultate cu ADR și MADRM, după care va fi anunțat apelul de propuneri de proiecte organizate de Solidarity Found PL în parteneriat cu Fondul de Granturi Mici (FGM) cu scopul implementării Programelor elaborate. Bugetul total va constitui 5 mil de lei care va fi repartizat pentru 6-7 orașe cu contribuția de 50% din parte fiecăruia.

Rezultate Măsura 2.1:

- 6 ședințe ale grupului de lucru desfășurate;
- 1 document „*Linii Directoare a revitalizării urbane în Republica Moldova*” consultat;
- 1 proiect pilot în domeniul revitalizării urbane demarat;
- 1 echipă de facilitatori identificată;
- 2 plenipotențieri urbani desemnați.
- 2 comisii consultative create (Ungheni, Orhei)
- 1 vizită de studiu în Polonia efectuată

Măsura 2.2 Dezvoltarea economiei regionale și diversificarea infrastructurii de afaceri

2.2.1 Elaborarea propunerilor de proiecte în domeniul dezvoltării economiei regionale și diversificării infrastructurii de afaceri.

La acțiunea respectivă au fost elaborate următoarele propuneri de proiecte:

(1) „*Crearea noilor oportunități de afaceri prin cunoașterea sporită despre dezvoltarea afacerilor bazate pe protecția mediului înconjurător / Creating new business opportunities by increased knowledge about environmentally driven business*”. Scopul proiectului este creșterea cunoștințelor funcționarilor organizațiilor de suport în afaceri, în domeniul businessului și al politicilor orientate către protecția mediului înconjurător, astfel încât aceștia să poată oferi consultanță nemijlocit IMM-urilor, în funcție de domeniul de activitate.

(2) *Digital Transformation Ecosystem - EEA to CEE (DIGITranSys – EEA2CEE) / Sistemul de transformare digitală - SEE către CEE / EEA and Norway Grants Fund for Regional Cooperation.*

Obiectivul principal al proiectului DIGITranSys - EEA2CEE este de a încuraja utilizarea tehnologiilor avansate de producție (punînd accent pe digitalizare) de către IMM-uri în Regiunea Centru (România), Regiunea de Dezvoltare Centru (Republica Moldova), Bulgaria și Croația. Proiectul se axează pe transferul de cunoștințe din țările Europei de Sud-Est în țările Europei Centrale și de Est, schimbul de cunoștințe între membrii consorțiului și părțile interesate în transferul de cunoștințe către IMM-uri.

Propunerea de proiect a fost depusă pe 30 iunie 2018 în parteneriat cu ADR Centru, Romania (partenerul lider), a fost evaluat cu succes din punct de vedere administrativ și se află în proces de evaluare tehnică și financiară. Rezultatele evaluării vor fi anunțate în primul trimestru a anului 2019.

În procesul de implementare a PRS în domeniul infrastructurilor de sprijin a afacerilor cu suportul experților din cadrul proiectului finanțat de Guvernului Marii Britanii, din sursele Fondului de Bună Guvernare prin intermediul Departamentul pentru Dezvoltare Internațională al Regatului Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord (DFID), au fost elaborate următoarele propuneri de proiecte:

(3) Regional Innovation Solutions for Sustainable Economic Growth / Soluții regionale de inovare pentru o creștere economică durabilă / Programul Operațional Comun România - Republica Moldova 2014-2020.

Scopul proiectului este proiectarea, dezvoltarea și lansarea platformei de cooperare transfrontalieră și evaluarea nevoilor și așteptărilor comunităților din regiunile vizate. Partenerul aplicant acestui proiect este Universitatea de Stat Dimitrie Cantemir împreună cu ADR Centru și Universitatea din Galați Dunărea de Jos. Budgetul ADR Centru constituie 43 507 euro, data depunerii fiind 7 mai 2018. Rezultatele concursului vor fi cunoscute la sfârșitul anului curent.

(4) Creative Hub Anenii Noi Business Center / Centru de afaceri Creative Hub Anenii Noi / East European Foundation.

Proiectul prevede înființarea și dotarea unui incubator de afaceri (hub) pentru industriile creative în raionul Anenii Noi. Acesta va fi amplasat în blocul de cămin al liceului raional „A. Straistă”, (componenta oficii – etapa I). Bugetul total al proiectului constituie 641 500 de lei. Hub-ul se bazează pe atragerea unor agenți economici din raion, specializați în industrii creative, în primul rând în soft/robotică/design/call centre/meșteșugărit.

(5) Implementarea tehnologiilor inovatoare de producere a pistilului din fructe și pomușoare, produse horticole confiate și deshidratate, depus în luna noiembrie la Agenția Națională pentru Cercetare și Dezvoltare de către asociația obștească non profit „Uniunea Persoanelor Juridice, Asociația Micilor Producători și Procesători de Fructe și Bacifere”, în parteneriat cu Institutul Științifico-Practic de Horticultură și Tehnologii Alimentare, ADR Centru avînd rolul de stakeholder principal regional.

(6) Establishing of the Regional Center for Consultancy and Certification of Agro-food Products in Ungheni (RCCC-Agri) / Înființarea Centrului Regional de Consultanță și Certificare a Produselor Agroalimentare din Ungheni (RCCC-Agri) / Czech Development Agency.

Scopul proiectului constă în crearea Centrului Regional de Consultanță și Certificare a Produselor Agroalimentare și dotarea cu echipament a laboratorului colegiului Agroindustrial de la Ungheni pentru a putea efectua certificarea produselor agroalimentare din regiune. Alte propuneri de proiecte cu suportul experților sunt în proces de elaborare și vor fi finalizate la începutul anului 2019.

2.2.2 Analiza dezvoltării potențialului economic în RD Centru

ADR Centru a elaborat la finele anului 2017 (în baza cercetării prin chestionare) o bază de date cu locații - potențiale și existente - destinate proiectelor de investiții, care au ca țintă RDC. Această bază de date este deschisă, fiind actualizată periodic.

(link: <http://adrcentru.md/category.php?l=ro&idc=564&nod=1&t=/Locatii-pentru-investitori&>)

De asemenea, în baza analizei efectuate, în ianuarie 2018 a fost editată broșura „*Potențialul investițional al RDC*”, care conține informații cu privire la cele mai relevante și atractive locații pentru investitori.

Publicul-țintă al acestei baze de date îl constituie: potențialii investitori interni/externi, APC-urile, APL-urile și structurile de stat de susținere a antreprenoriatului (ODIMM, MIEPO, CCI etc.), IMM-urile și alte grupuri interesate de infrastructura de afaceri existentă în Regiune.

Pe parcursul semestrului II al anului 2018 a fost elaborată și tipărită versiunea succintă (lb. română) a PRS în domeniul dezvoltării ISA (document aprobat de CRD Centru pe 20.09.17). Broșura relatează despre viziunea și obiectele de dezvoltare ale sectorului, sursele de finanțare naționale și internaționale, etapele de dezvoltare și finanțare a proiectelor din FNDR, lista de proiecte finanțate și lista de proiecte aflate pe lista de așteptare, lista structurilor de sprijin a afacerilor din cadrul RD Centru, precum și planul de acțiuni pentru implementarea PRS în ISA până în 2022. Totodată, urmare a susținerii din partea proiectului DFID (Agenție Guvernamentală a Regatului Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord), au fost elaborate 6 concepte de proiecte, 4 fiind depuse spre finanțare.

De asemenea, ADR Centru a organizat în parteneriat cu DFID, două ședințe ale grupului de lucru pe domeniul economic (08.02.18, 12.06.18), din care fac parte reprezentanți ai structurilor de sprijin a afacerilor din RD Centru, precum și specialiști de profil din cadrul Consiliilor Raionale din regiune.

Specializarea inteligentă a RD Centru. Analiza potențialului de specializare inteligentă a regiunii reprezintă un instrument necesar pentru realizarea unor investiții eficiente în materie de cercetare, dezvoltare și inovare. În acest sens, devine necesară identificarea avantajelor competitive regionale pentru ca acestea să poată fi valorificată. Pe parcursul anului 2018, ADR Centru a compilat informația relevantă cu privire la specializările inteligente a RD Centru, conținută într-un raport de profil prezentat în cadrul „*Moldova Business Week*” 2017.

Analiza potențialului de specializare inteligentă a regiunii rămâne o prioritate și pentru 2019. Prin intermediul acestei analize se dorește încurajarea creșterii competitivității economice în Regiunea Centru, prin crearea și dezvoltarea companiilor inovative, introducerea de tehnologii moderne în unitățile de cercetare-dezvoltare-inovare, valorificarea acestor infrastructuri și stimularea parteneriatului între instituțiile de învățământ, instituții de cercetare și companii, în acele domenii în care s-au înregistrat avantajele competitive.

Analiza situației digitalizării IMM-urilor din regiunea Centru (în proces de realizare).

Pentru atragerea surselor de finanțare pe domeniul inovație și transfer tehnologic în RD Centru, de către specialiștii instituției au fost colectați următorii indicatori, care în perioada următoare urmează să fie analizați:

- a) întreprinderi care dispun de computere personale RDC total/raioane;
- b) întreprinderi care dispun de pagina web pe regiune (total)/raioane;

- c) nr. computerelor în posesia întreprinderilor și cu acces la Internet, pe regiune (total)/raioane;
- d) cheltuielile întreprinderilor pentru tehnologii informaționale pe regiune (total)/raioane (mdl) – total:
- cheltuielile întreprinderilor pentru procurarea echipamentului de calcul;
  - cheltuielile întreprinderilor pentru procurarea produselor program;
  - cheltuielile întreprinderilor pentru proiectări și elaborări de sisteme informatice.

Datorită digitalizării, într-o perioadă foarte scurtă de timp s-au înregistrat progrese imense în ceea ce privește cantitatea de informație, capacitatea de depozitare a informațiilor și gradul de prelucrare a ei. Digitalizarea și informatizarea modifică profund conținutul tuturor activităților întreprinderilor și al entităților economico-sociale în care acestea se derulează.

Urmare a analizei, vor fi prezentate potențialilor donatori și partenerilor de dezvoltare pentru a atrage investiții și a susține antreprenoriatul inovativ.

2.2.2 Implementarea/monitorizarea proiectelor în domeniul dezvoltării economice.

ADR Centru pe parcursul anului 2018 a avut în proces de implementare 1 proiect în domeniul ISA (Tabelul 2.2.2)

Tabelul 2.2.2 Situația proiectelor în implementare din domeniul ISA, 2018

Aplicant	Cost estimativ, lei	Activități desfășurate		
		Implementare, Indicatori&Clarificări	Monitorizare, vizite	Monitorizare, rapoarte
<i>1. Centru regional de afaceri și dezvoltare comunitară în raioanele Strășeni, Călărași și Hîncești</i>				
APL I Lozova, Strășeni	24 300 000	Lucrări de montare a rețelilor interioare de electricitate Montarea sistemului de încălzire Lucrări de consolidare Montarea țevii exterioare de canalizare	1	4 rapoarte “Situația proiectelor în implementare” 4 rapoarte „Monitorizarea valorificării mijloacelor financiare”

Rezultate Măsura 2.2:

- 6 propuneri de proiecte elaborate
- 5 propuneri de proiecte depuse
- 1 propunere de proiect finanțată
- 3 propuneri de proiecte în proces de evaluare
- 1 bază de date completată
- 1 analiză în proces de realizare
- 1 versiune succintă a PRS în ISA elaborată și tipărită;
- 6 concepte de proiecte elaborate;
- 1 sinteză privind specializarea inteligentă compilată.
- 2 rapoarte cu privire la situația proiectelor în domeniul dezvoltării economice din RDC;
- 2 rapoarte cu privire la monitorizarea valorificării mijloacelor financiare elaborate și transmise la MADRM cu privire la proiectele în domeniul dezvoltării economice din RDC.

Măsura 2.3 Dezvoltarea potențialului turistic al regiunii

2.3.1 Elaborarea propunerilor de proiecte în domeniul promovării potențialului turistic al regiunii, sporirii vizibilității turistice și reabilitării patrimoniului cultural și natural.

La acțiunea respectivă a fost elaborată și depusă propunerea de proiect: „*MuseumInfoTurism – Exploiting and enhancing the visibility of cultural and historical heritage within a cross-border network of museums - Tourist Information Centers / Programul Operațional Comun România - Republica Moldova 2014-2020*” În cadrul proiectului se vor selecta cele mai reprezentative și bine amplasate muzee pentru vizite turistice din 7 Zone turistice regionale, se vor instrui ghizi relevanți pentru muzee, vor fi identificate toate obiectele de patrimoniu cultural care vor fi incluse în traseele turistice dezvoltate de proiect la nivel local, național și transfrontalier etc. În urma activităților proiectului se va crea și dezvolta o rețea regională de muzee-puncte de infoturism accesibile vizitatorilor zonelor turistice din RDC cu ghizi instruiți și cu materiale demonstrative relevante patrimoniului cultural. Partenerii proiectului sînt Agenția de Dezvoltare Regională Centru, Asociația de Dezvoltare a Turismului în Moldova și Asociația de Cooperare Transfrontalieră Euroregiunea „*Dunărea de Jos*”. Bugetul ADR Centru constituie 56460 euro și a fost depus pe 7 mai 2018. Rezultatele concursului se vor cunoaște în primul semestru anului 2019.

2.3.2 Implementarea/monitorizarea proiectelor în domeniul sporirii atractivității turistice

ADR Centru pe parcursul anului 2018 a avut în proces de implementare 4 proiecte în domeniul AT (Tabelul 2.3.2)

Tabelul 2.3.2 Situația proiectelor în implementare din domeniul AT, 2018

Aplicant	Cost estimativ, lei	Activități desfășurate		
		Implementare, Indicatori&Clarificări	Monitorizare, vizite	Monitorizare, rapoarte
1. Traseul turistic în 9 localități – crearea oportunităților de investire în turism” (Ulmu, Ialoveni)				
APL I Ulmu, Ialoveni	11 097 020	1 atracție turistică construită	1	4 rapoarte “Situația proiectelor în implementare” 4 rapoarte „Monitorizarea valorificării mijloacelor financiare”
2. „Valorificarea potențialului turistic al regiunii de centru a R. Moldova” (raioanele Strășeni, Călărași, Nisporeni și Ungheni)				
CR Călărași	28 340 316	1 recepție finală 1 obiectiv turistic renovat	4	4 rapoarte “Situația proiectelor în implementare” 4 rapoarte „Monitorizarea valorificării mijloacelor financiare”
3. Construcția Complexului Turistic Sportiv în Costești				
APL I Costești, Ialoveni	32 410 000	-	1	4 rapoarte “Situația proiectelor în implementare” 4 rapoarte „Monitorizarea valorificării mijloacelor financiare”

4. Îmbunătățirea infrastructurii de turism de masă din Regiunea Centru				
CR Nisporeni	67 123 021	1 recepție la terminarea lucrărilor 1 obiectiv turistic amenajat	4	4 rapoarte "Situația proiectelor în implementare" 4 rapoarte „Monitorizarea valorificării mijloacelor financiare”

Rezultate Măsura 2.3:

- 1 propunere de proiect depusă și este în proces de evaluare
- 1 atracție turistică amenajată;
- 1 atracție turistică construită
- 2 recepții la terminarea lucrărilor efectuate;
- 2 recepții finale
- 16 rapoarte cu privire la situația proiectelor în domeniul sporirii atractivității turistice din RDC;
- 16 rapoarte cu privire la monitorizarea valorificării mijloacelor financiare elaborate și transmise la MADRM cu privire la proiectele din domeniul sporirii atractivității turistice din RDC;

***

Obiectivul specific 3.

Consolidarea unei bune guvernante regionale

Măsuri:

3.1 Consolidarea capacităților actorilor locali și regionali responsabili de dezvoltarea regională

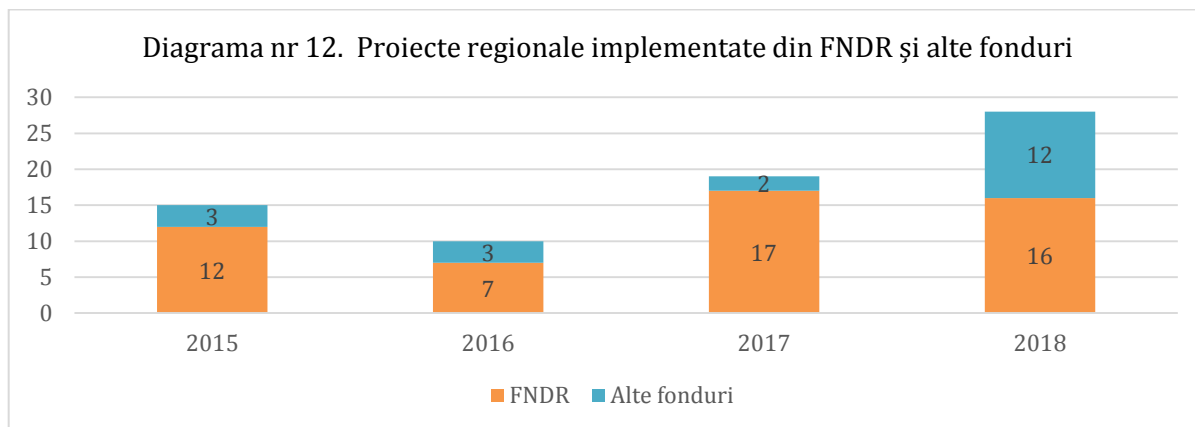
3.2 Promovarea potențialului de dezvoltare a RD Centru

3.3 Perfecționarea sistemului de planificare și programare

3.4 Cooperarea cu partenerii de dezvoltare și atragerea investițiilor

Ca urmare a experienței de implementare a politicii de dezvoltare regională, pe parcursul perioadei de implementare a strategiei s-a pus accent pe consolidarea capacităților actorilor regionali în procesul de planificare regională și în procesul de implementare a proiectelor de dezvoltare regională.

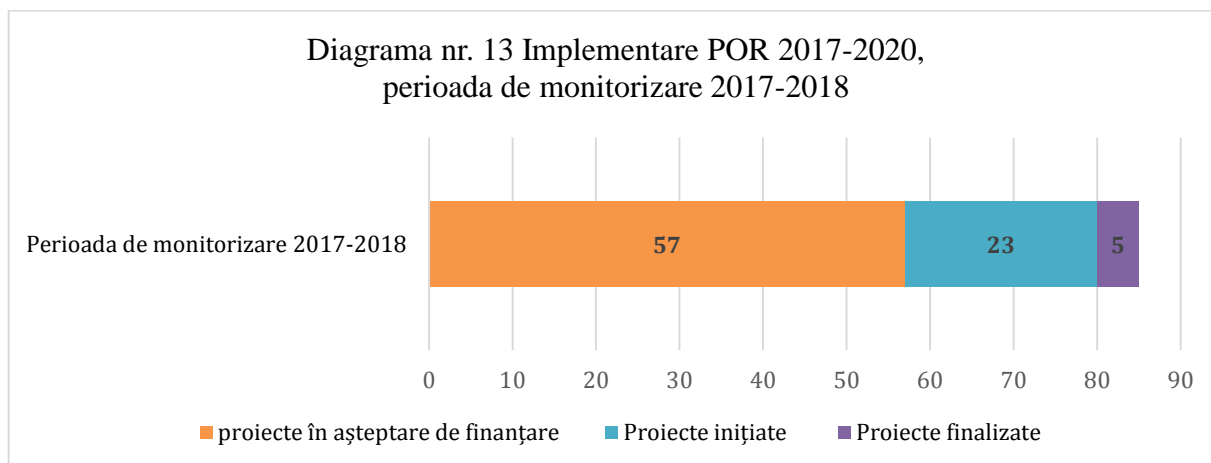
Pe parcursul perioadei 2015-2018 numărul proiectelor de dezvoltare regională implementate în regiune este în creștere, ceea ce denotă o sporire a capacității de implementare, cât și a finanțării domeniului (Diagrama nr. 12).

Pe parcursul perioadei de implementare a SDR Centru 2016-2020 a fost lansat Apelul III de propuneri de proiecte, ca urmare a concursului lansat a fost elaborat documentul de program POR Centru 2017-2020.

POR Centru conține 85 de proiecte (64 depuse în cadrul Apelului de propuneri de proiecte 3, 14 elaborate în baza PRS-urilor cu suportul GIZ, 7 proiecte trecătoare din POR 2013-2016).

În perioada 2017-2018 au fost inițiate 28 de proiecte, 1 a fost finalizat la finele anului 2017 și 4 finalizate pe parcursul anului 2018. Suplimentar proiectelor din POR Centru 2017-2020, ADR Centru a inițiat implementarea a 5 proiecte regionale din fonduri externe, care urmează a fi implementate în perioada 2018-2021 (SlovakAid, KFW, Swedish institute seed funding) .

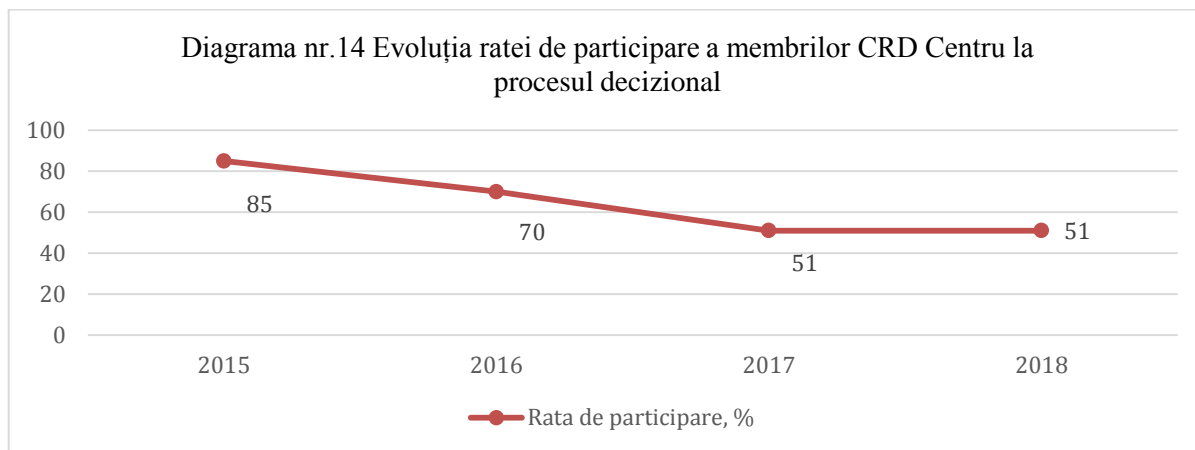

Sursa: Rapoarte de implementare a SDR Centru 2016-2020 pentru anii 2017, 2018

La nivel regional, pentru promovarea și coordonarea obiectivelor de dezvoltare regională funcționează Consiliul Regional pentru Dezvoltare (CRD), structură deliberativă, și Agenția de Dezvoltare Regională (ADR), instituție publică.

CRD este organismul regional deliberativ, fără personalitate juridică, care este constituit și funcționează pe principii partenariale în scopul coordonării activităților de elaborare și monitorizare ce decurg din politicile de dezvoltare regională. CRD este alcătuit din președinții de raioane, primari, reprezentanții sectorului privat și ai societății civile și este funcțional.

Evoluția ratei de participare a membrilor CRD Centru la procesul decizional (Diagrama nr. 14) ne prezintă o descreștere a interesului acestora față de modalitatea actuală de soluționare a problemelor în regiune.

Experiența de implementare a politicii de dezvoltare regională indică asupra necesității creșterii rolului CRD în dezvoltarea structurilor partenieriale la nivel regional, implicarea mai activă a autorităților publice locale în aceste procese.

Măsura 3.1 Consolidarea capacităților actorilor locali și regionali responsabili de dezvoltarea regională

3.1.1 Consolidarea capacităților actorilor locali și regionali în elaborarea de politici și managementul proiectelor de dezvoltare regională

În perioada de gestiune, angajații agenției au beneficiat de instruirii sub formă de sesiuni de instruire, ateliere de lucru, mese rotunde, forumuri, conferințe, vizite de lucru - organizate în mare parte de către MADRM, Academia de Administrare Publică în colaborare cu Agenția de Cooperare Internațională a Germaniei, Agenția de Achiziții Publice etc., cu tematici ce țin de achiziții publice, scrierea proiectelor cu finanțare externă, politica de dezvoltare regională în UE și RM, consolidarea capacităților agențiilor de dezvoltare regională în domeniul gestionării eficiente a procesului de dezvoltare regională, utilizarea programelor „Microsoft” pentru analiza și prelucrarea datelor, etc. Astfel pe parcursul perioadei de raportare autoritățile din regiune, cât și colaboratorii ADRC au beneficiat de 10 sesiuni de instruire; 5 ateliere de lucru; 1 masă rotundă; 3 conferințe regionale și 8 vizite peste hotarele țării.

3.1.2 Asigurarea managementului activității instituțiilor de dezvoltare regională

Asigurarea Secretariatului CRD

În perioada de raportare a fost organizată 2 ședințe ordinare a Consiliului Regional pentru Dezvoltare Centru, la 15 martie și 18 octombrie 2018. În cadrul ședințelor, a fost prezentate rapoartele de implementare a SDR 2016-2020 pe parcursul anilor 2017 și 2018, informația cu privire la implementarea proiectelor investiționale în aceeași perioadă, precum și informația referitoare la activitatea Comisiilor Regionale Sectoriale din cadrul CRD Centru. De asemenea, în cadrul ședinței din 15 martie, ADR Centru a transmis către Consiliile raionale din Ungheni, Nisporeni și Călărași Studiul de fezabilitate pentru Zona 5 de Management al Deșeurilor, realizat de experți contractați de GIZ. În cadrul ședinței din 18 octombrie, a fost audiat proiectul de politici publice privind Dezvoltarea Urbană în Republica Moldova și a fost prezentată informația despre participarea societății civile în procesul de implementare a proiectelor regionale.

Asigurarea secretariatului CRS-urilor din regiunea Centru

Comisia Regională Sectorială pentru domeniul Aprovizionare cu Apă și Canalizare (AAC) și Comisia Regională Sectorială pentru domeniul Managementul Deșeurilor Solide (MDS) au fost create în cadrul Consiliului Regional pentru Dezvoltare Centru, prin decizia nr. 3/05 din 20 septembrie 2017, pentru a îmbunătăți guvernanta sectoarelor respective.

În perioada de raportare Comisiile Regionale Sectoriale (CRS) s-au întrunit în trei ședințe ordinare (3 ședințe ale CRS MDS și 3 ședință CRS AAC). De asemenea, membrii CRS și specialiștii din grupurile regionale de suport tehnic au participat la o vizită de studiu în Regiunea Centru România și la un atelier de lucru la tema planificării în domeniul AAC.

Planificarea și utilizarea eficientă a resurselor financiare gestionate

Pe parcursul perioadei de raportare activitatea ADR Centru a fost realizată în baza bugetului operațional aprobat pentru anul curent. Alocarea mijloacelor financiare a fost realizată în baza solicitărilor de finanțare lunare pentru acoperirea costurilor operaționale. Finanțarea proiectelor în derulare a fost realizată în baza devizelor de cheltuieli operaționale aprobate prin decizia CNCDR nr. 3/18 din 16.02.2018, nr. 6/18 din 17.05.2018, nr 7/18 din 25.06.2018, nr.10/12 din 09.08.2018, nr.12/18 din 11.09.2018, nr.14/18 din 16.11.2018, nr.15/18 din 11.12.2018, nr.19/18 din 26.12.2018.

Recepționarea, verificarea și prelucrarea documentelor primare s-a realizat prin procesarea documentelor primare prezentate și verificarea lor (operațional și proiecte) și elaborarea avizului intern de debursare a mijloacelor bănești pe proiecte în derulare (cu includerea documentelor obligatorii pentru prezentare).

Realizarea operațiunilor financiare și contabile ale Agenției de Dezvoltare Regională Centru conform Standardelor Naționale de Contabilitate din Moldova.

Evidența contabilă și valorificarea mijloacelor financiare s-a realizat prin transferul mijloacelor bănești în corespundere cu volumul de lucrări, servicii, bunuri achiziționate, inclusiv necesitățile operaționale contractate în strictă concordanță cu bugetele în vigoare, precum și în baza documentelor confirmative verificate și aprobate.

În perioada de raportare a avut loc transmiterea bunurilor către beneficiar în baza actelor de primire-predare a bunurilor și actelor de formarea costului investițional al bunurilor și serviciilor achiziționate, construite, reconstruite sau îmbunătățite din contul mijloacelor FNDR în cadrul proiectelor finanțate din Fondul Național și din alte surse.

S-a elaborat devizul estimativ de cheltuieli operaționale ale ADR Centru pentru un an în cadrul implementării proiectului Gestionarea resurselor de apă pe Nistru (Achiziționarea pompelor de apă) Dubăsari-Criuleni și devizul estimativ de cheltuieli operaționale ale ADR Centru pe anul 2018 în cadrul implementării proiectului „Îmbunătățirea infrastructurii de apă în Moldova Centrală” la obiectivul „Extinderea apeductului Chișinău-Strășeni-Călărași finanțat de banca germană de investiții KFW.

Pe parcursul anului de gestiune și-a desfășurat activitățile auditul extern de către Moldauditing SRL privind utilizarea contribuției financiare din sursele Guvernului Germaniei, în cadrul Acordului de finanțare nr.81155779 încheiat între MADRM și GIZ pe anul 2017 și anul 2018 ,precum și a procedurilor de achiziții publice realizate în cadrul implementării proiectului dat, finalizat la data de 31.12.2018.

Raportarea activității financiare al ADR Centru către instanțele de control BNS, SFS, CNAS, MADRM, GIZ s-a realizat în termenii stabiliți prin elaborarea și prezentarea rapoartelor și dărilor de seamă lunare, trimestriale, anuale.

Organizarea procedurilor de achiziții publice la proiectele aprobate

În urma aprobării bugetului pentru implementarea proiectelor finanțate din FNDR pentru anul 2018, în conformitate cu prevederile anunțului de intenții și planul anual pentru achiziții publice, pe parcursul semestrului II al anului 2018 au fost organizate și desfășurate 12 proceduri de achiziții publice pentru implementarea proiectelor, dintre care 9 licitații publice deschise și 3 concursuri prin COP. 7 proceduri (licitații și un COP) au fost anulate și repetate, motivul principal fiind necalificarea operatorilor economici. La 4 proceduri Grupul de lucru pentru achiziții publice a desemnat câștigători. O procedură este în proces de evaluare a ofertelor. Au fost semnate contracte în sumă totală de 81 210 082,45 lei.

Pentru proiectele finanțate de Guvernul Germaniei prin intermediul GIZ, au fost desfășurate o procedură prin licitație publică fiind achiziționate a 12 pompe submersibile și a 2 grupuri de pompare și echipamentelor conexe. A fost semnat un contract în sumă de 1 981 903 76 lei.

Tot în această perioadă au fost desfășurate 13 proceduri de negociere fără publicare în prealabil a anunțului de participare. În urma acestora au fost semnate contracte în sumă totală de circa 19 553 756,00 lei.

În urma organizării procedurii repetate în domeniul EE conform Regulamentului GIZ Moldova pentru achiziții publice (versiune adaptată la dispozițiile PraG UE) au fost încheiate contracte pentru toate cele patru loturi licitate suma totală constituind 3 534 000,00 lei (cota TVA ”0”).

Rezultate Măsura 3.1:

- 2 ședințe CRD Centru organizate;
- 2 procese verbale ale ședințelor întocmite;
- 9 decizii adoptate;
- 3 ședințe de consultare cu APL din 8 raioane ale Regiunii Centru (CRS MDS);
- 1 Plan de activitate anual elaborat (CRS MDS).
- 3 ședințe CRS MDS organizate;
- 3 procese verbale întocmite (CRS MDS);
- 3 ședință CRS AAC organizată;
- 3 proces verbal întocmit (CRS AAC);
- 1 vizită de studiu în România organizată;
- 1 raport întocmit (vizita de studiu în România);
- 1 notă informativă întocmită (atelier de lucru AAC).
- 5 Rapoarte anuale elaborate și prezentate
- 1 Dare de seamă pe taxa de folosire a drumurilor percepută de la posesorii de vehicule înmatriculate în Republica Moldova TFD19 pe anul 2018 către Inspectoratul Fiscal de Stat;
- 1 Declarație (forma VEN 12) anuală, privind impozitul pe venit pentru perioada fiscală 2017 către IFS
- 1 Situație financiară pentru perioada 01- ianuarie – 31 decembrie al ADR Centru pe anul 2017 către BNS
- 4 Rapoarte statistice 1M Munca trimestrial , privind câștigurile salariale pe tr. IV 2017 și tr. I II și III anul 2018.

- 11 Rapoarte lunare IPC 18, privind reținerea impozitului pe venit, a primelor de asigurare obligatorie de asistență medicală și a contribuțiilor de asigurări sociale de stat obligatorii calculate către IFS
- 12 Rapoarte lunare privind soldurile mijloacelor bănești în bănci comerciale către MADRM.
- 5 Rapoarte trimestriale privind utilizarea surselor GIZ în cadrul implementării proiectului, pe perioada tr.IV 2017 și 2018 inclusiv tr. I-IV raport final la închiderea proiectului către MADRM
- 3 Rapoarte trimestriale privind utilizarea altor surse din UE în cadrul implementării proiectului, pe perioada tr. I,II și III a. 2018 către GIZ.
- 12 Rapoarte lunare privind valorificarea proiectelor implementate de ADR Centru din FNDR și din alte surse pe anul 2018
- 3 Rapoarte trimestriale privind consumurile și cheltuielile în Instituție SCI către BNS.
- 5 Rapoarte de audit pe perioada anului tr. IV,a.2017 și pe anul 2018
- 12 proceduri de achiziții publice .

Măsura 3.2 Promovarea potențialului de dezvoltare a RD Centru

3.2.1 Dezvoltarea rețelelor de informare și comunicare privind dezvoltarea regională, cooperarea interregională, transfrontalieră și transnațională

În 2018 Agenția de Dezvoltare Regională Centru a îndeplinit întocmai principiul de transparență și comunicare continuă, difuzând informațiile de interes public în timp util. Astfel, activitatea ADR Centru a fost reflectată atât pe pagina oficială a agenției, rețele de socializare, cât și în sursele mass-media locale, regionale și naționale. Pentru răspândirea informației au fost utilizate diferite forme: comunicarea electronică, comunicarea directă, întruniri și vizite la proiecte, sesiuni de informare și materiale informative, distribuite la diverse evenimente.

Actualizarea paginii web a ADR Centru

În 2018 pagina oficială a agenției a continuat a fi o sursă de informare mai complexă și intens actualizată. Aici pot fi accesate atât informațiile de actualitate, cât și arhiva noutăților și documentelor plasate de la înființarea agenției și pînă în prezent.

În perioada de referință au fost întreprinse schimbări, menite să sporească atractivitatea și utilitatea paginii, astfel încît site-ul să fie ușor de accesat și să cuprindă un spectru larg de informații ce țin de domeniul dezvoltării regionale și al proiectelor implementate de Agenție în Regiunea de Dezvoltare Centru.

În acest interval de timp au fost operate mai multe modificări:

- actualizarea cromatică a paginii web;
- plasarea a 172 de comunicate și informații utile pe pagina oficială;
- schimbarea fotografiilor de fundal;
- modificarea parțială a structurii meniului principal și secundar;
- actualizarea rubricii Calendarul Regiunii, unde sînt plasate informații cu privire la evenimentele importante desfășurate în toate localitățile Regiunii Centru. Prin această activitate se urmărește informarea publicului și promovarea evenimentelor de interes comun, care sînt organizate în Regiunea Centru.
- înnoirea continuă a rubricii Harta interactivă a Proiectelor

De asemenea, aceste materiale, după importanță și interes au fost expediate Autorităților Publice Locale, ONG-urilor din regiune, membrilor CRD Centru, precum și partenerilor agenției.

Printre mijloacele media care s-au arătat interesate de activitatea ADR Centru se numără: Euro TV, TVMoldova1, Publika TV, TV7, Canal Regional, AiciTV, MBC Moldova, Radio Moldova, radio Europa Liberă, Radio Orhei, Radio Regional Hîncești, ziarul Timpul, Ora locală, Expresul, www.unimedia.md, www.civic.md, www.ialovenionline.md, www.stirilocale.md, www.noi.md, www.jurnal.md, www.timpul.md, <http://diez.md>, <http://www.radiochisinau.md>, <http://news.yam.md> etc.

Principalele subiecte care au fost mediatizate pe parcursul perioadei de raportare au fost reprezentate de:

- vizite de lucru și monitorizare, precum și activități realizate în cadrul proiectelor în implementare;
- obiective construite în cadrul proiectelor;
- vizite de studiu ale colaboratorilor ADR Centru;
- întrunirile CRD Centru;
- activitatea ADR Centru – ședințe și vizite de lucru etc;
- activități importante desfășurate în parteneriat cu ADR Centru.

Întreținerea contului facebook al ADR Centru

Contul de Facebook al Agenției este un instrument de actualitate foarte des accesat de utilizatorii rețelelor sociale prin intermediul căruia diseminăm la scară largă toate noutățile și informațiile destinate publicului interesat de realizările din domeniul dezvoltării regionale. Astfel, în perioada de referință contul facebook al ADR Centru a fost canalul prin care au fost partajate toate comunicatele, fotografiile și linkurile video de la evenimente organizate de ADR Centru, dar și cea ce ține de dezvoltarea regională din alte regiunii ale țării.

Interesul sporit al publicului de pe această platformă de socializare este demonstrat de numărul de 1 593 de persoane care apreciază pagina ADR Centru.

Elaborarea și editarea materialelor promoționale

Promovarea instituției și a regiunii Centru se realizează în mare parte și prin elaborarea și distribuirea materialelor promoționale. Astfel că, pe parcursul perioadei de raportare, au fost elaborate și achiziționate un șir de materiale informative și de promovare care au contribuit la creșterea vizibilității ADR Centru în regiune. Aceste materiale au fost achiziționate atât din FNDR, cât și cu suportul partenerilor de dezvoltare.

Astfel, în perioada de raportare au fost machetate și tipărite:

felicitări cu logo pentru sărbătorile de Paști și Anul Nou;

- broșura „*Ghid turistic al ADR Centru*”;
- broșura „*Potențialul investițional al Regiunii de Dezvoltare Centru*”;
- broșura „*Programul Regional Sectorial în domeniul infrastructurii de sprijin în afaceri*”.

În 2018 specialistul în comunicare și informare al ADR Centru a acordat asistență la elaborarea a două ediții ale buletinului informativ al Dezvoltării Regionale, contribuind nemijlocit la subiectele ce reflectă activitatea ADR Centru sau proiectele regionale din centrul țării.

Plasarea pe pagina web a ADR Centru a planurilor și rapoartelor elaborate pentru implementarea SDR Centru 2016-2020

În perioada de referință pe pagina oficială a agenției au fost plasate în timp util toate informațiile de interes public. Astfel, la începutul anului, la rubrica Planificare și programare regională/Planuri și rapoarte anuale au fost plasate Raportul de activitate al agenției pentru anul 2017 și Planul de activitate pentru anul 2018. Link-ul cu rubrica respectivă actualizată a fost partajat și pe contul de facebook al ADR Centru. Persoanele interesate de activitatea agenției pot consulta atât documentele curente, cât și arhiva rapoartelor și a planurilor agenției începând cu anul 2011. De asemenea, la indicația MADRM a fost suplinită rubrica Achiziții publice, cu plasarea fișierelor ce conțin procesele verbale întocmite în urma efectuării Licitățiilor publice.

3.2.2 Organizarea evenimentelor de promovare a regiunii (conferințe, forumuri, expoziții, festivaluri)

Ziua Europei 2018.

Tradițional, în luna mai, ADR Centru a participat activ la celebrarea zilei Europei 2018. Astfel, valorile și beneficiile cooperării europene au fost promovate la următoarele activități:

- Ședință de informare privind oportunitățile și beneficiile procesului de integrare europeană, organizată pe data de 11 mai de CR Anenii Noi. În cadrul evenimentului a fost făcută o prezentare a Regiunii Centru, activităților Agenției, a oportunităților de finanțare și programelor, dar și acțiuni menite să promoveze rolul Uniunii Europene în procesul de dezvoltare a țării și regiunii.
- Pe data de 12 mai specialiștii ADR Centru au participat la evenimentul dedicat „Zilei Europei” care s-a desfășurat în Grădina Publică „Ștefan cel Mare și Sfânt” din capitală. La standul Ministerului Agriculturii Dezvoltării Regionale și Mediului au fost expuse informații despre activitatea ADR Centru.
- Pe data de 19 mai, Regiunea Centru a fost promovată în cadrul standului informativ a Ministerului Agriculturii Dezvoltării Regionale și Mediului la evenimentul dedicat Zilei Europei de la Ungheni.

Conferința regională: Oportunitățile Strategiei Uniunii Europene pentru Regiunea Dunării.

Conferința a avut loc pe de data 29 mai, în incinta Complexului istorico-arhitectural Manuc Bey din orașul Hîncești. La eveniment au fost prezenți cca 40 participanți, reprezentanții administrației publice locale, Ministerului Agriculturii, Dezvoltării Regionale și Mediului, partenerilor de dezvoltare și experți internaționali. Pe parcursul conferinței, experții au prezentat invitaților informații despre experiența SUERD și specificul proiectelor dezvoltate în cadrul strategiei. Experții Metis GmbH, au vorbit despre oportunitățile și provocările în procesul promovării SUERD în Republica Moldova. Reprezentanții Expert Forum au explicat participanților cum poate beneficia Republica Moldova de pe urma SUERD, a fost discutată și experiența în domeniu a statelor europene din spațiul dunărean.

Rezultate Măsura 3.2:

- 1068268 numărul total de accesări ale paginii web;
- 109 comunicate și informații plasate pe pagina oficială și pe pagina de Facebook;

- 1604 aprecieri ale paginii Facebook;
- 1 Plan și 2 Rapoarte de activitate plasate pe site;
- 32 de anunțuri;
- broșuri: „Ghid turistic al ADR Centru”; „Potențialul investițional al Regiunii de Dezvoltare Centru”; Programul Regional Sectorial în domeniul dezvoltării infrastructurii de mediu;
- 1 model de felicitare cu logo de Paști; 1 model de felicitare de Anul Nou; 1 model de calendar de masă; 1 model de calendar de perete.
- 3 Evenimente Ziua Europei organizate;
- 1 eveniment regional, Conferința SUERD, organizată

Măsura 3.3 Perfecționarea sistemului de planificare și programare

3.3.1 Suport acordat APL-urilor din regiune pentru perfecționarea/elaborarea documentelor de planificare și programare locală

În procesul de elaborare a SDL și/sau actualizare a acestora, autoritățile locale beneficiază de suport informațional și consultativ din partea specialiștilor ADR Centru. Pe parcursul anului 2018, specialiștii agenției au facilitat elaborarea a 5 Planuri de dezvoltare economică pentru 5 localități din regiune.

Suport acordat APL-urilor din regiune elaborarea documentelor de programare raionale în domeniul EE. În contextul implementării proiectelor cu finanțare de la GIZ în domeniul eficientizării energetice a clădirilor publice, ADR Centru a participat în perioada de raportare la câte 2 ședințe ale grupului de lucru pentru planificare strategică (GLPS) în sectorul respectiv. Ședințele s-au desfășurat în patru locații: Ungheni (proiectul Sporirea eficienței energetice a Liceului teoretic „Mihai Eminescu”), Șoldănești (proiectul Sporirea eficienței energetice a Liceului teoretic „Alexei Mateevici” din or. Șoldănești), Strășeni (proiectul Sporirea eficienței energetice a Liceului teoretic „Ion Vatamanu” din or. Strășeni) și Coșnița (proiectul Sporirea eficienței energetice a Liceului teoretic Holercani din s. Holercani).

Scopul acestor ședințe a fost prezentarea și agrearea planului de lucru privind elaborarea Programului raional de eficiență energetică a clădirilor publice, prezentarea structurii Programului Local și Planului de Acțiuni în domeniul eficienței energetice, situația actuală și pașii următori privind colectarea informației despre clădirile publice în baza chestionarului elaborat de către experți. Programul și Planul de acțiuni în EE va conține și informații privind inventarierea situației existente privind clădirile publice, ordonarea acestora în funcție de anumite criterii stabilite de GLPS, costurile aproximative ale investițiilor și recomandări.

Suport acordat APL-urilor din regiune elaborarea documentelor de programare raionale în domeniul AAC. În același context, un alt proiect finanțat de GIZ în domeniul îmbunătățirii serviciilor de aprovizionare cu apă și canalizare, a fost lansat la începutul anului 2018. Proiectul vizează activități de construcție a apeductelor în Orașele Ungheni și Călărași, precum și actualizarea capitolelor din strategiile de dezvoltare socio-economice locale în ceea ce privește aprovizionarea cu apă și canalizare.

În cadrul atelierelor al Grupului lucru pentru Planificarea Strategică s-a discutat avizarea abordării metodologice și etapele de lucru privind actualizarea capitolului „Apă și canalizare” din cadrul strategiilor de dezvoltare socio-economice locale, consultarea opiniilor și sugestiilor

grupului de lucru privind situația, obiectivele și prioritățile de dezvoltare a sectorului de apă și canalizare.

3.3.2 Îmbunătățirea sistemului de monitorizare și evaluare

ADR Centru a definitivat elaborarea sistemului de indicatori pentru monitorizarea implementării SDR Centru și setul de indicatori a fost aprobat de către membrii CRD Centru.

Rezultate Măsura 3.3:

- 5 Planuri de dezvoltare economică locală în curs de elaborare
- 1 sistem de indicatori pentru monitorizarea implementării SDR Centru aprobat
- 4 Programe raionale de EE elaborate și aprobate
- 2 Programe raionale în domeniul AAC elaborate și consultate public.

Măsura 3.4 Cooperarea cu partenerii de dezvoltare și atragerea investițiilor

3.4.1 Cooperarea cu instituții/partenerii de dezvoltare naționali și internaționali

Pe parcursul anului 2018 au continuat activitățile de cooperare cu partenerii de dezvoltare naționali și internaționali, detaliile despre activitățile la această măsură sunt relatate în capitolul *Cooperarea cu partenerii de dezvoltare*.

3.4.2 Identificarea noilor surse de finanțare prin asistența oficială de dezvoltare oferită de țările partenere

Pe parcursul perioadei de referință a fost efectuată în continuu monitorizarea și analiza oportunităților financiare existente, care corespund priorităților de dezvoltare regională regională și a fost elaborat calendarul apelurilor de propuneri de proiecte.

Printre cele mai relevante surse de finanțare putem enumera:

- Fondul de Bună Guvernare (FGB) din Moldova - Fondul de Sprijin Strategic, apelul lansat de Ambasada Marii Britani în perioada 25 ianuarie – 26 februarie 2018.
- Programul de Granturi Mici 2018, apelul anunțat de Ambasada Slovaciei în perioada 21 februarie – 8 martie 2018
  - The EEA and Norway grants fund for regional cooperation anunțat în perioada 24.01 – 01.07.2018
  - Apel de proiecte: FGM – ediția Revitalizare Urbană 2018, februarie 2018
  - Concursul de granturi pentru crearea Centrelor de Suport în Afaceri anunțat de Fundația Est - Europeană anunțat în perioada 30 martie - 6 mai 2018
  - Apeluri de granturi lansate de Proiectul USAID Agricultura Performantă în Moldova
  - Apel din cadrul programului „Infrastructura socială și eficiență energetică”, martie - mai 2018
  - Fondul Canadian pentru Inițiative Locale, finanțat de către KfW și implementat de către FISM pentru localități urbane și rurale, aprilie-mai 2018.
  - Concurs de pre-selectare a comunităților din Moldova care vor adera la Programul Comunitatea Mea în anul 2018, finanțat de USAID și implementat de IREX Moldova, 13 iunie – 15 iulie 2018
  - Concurs de granturi pentru proiecte de cooperare pentru dezvoltare, lansat de Ministerul Afacerilor Externe al Estoniei în perioada februarie-martie 2018
  - Concurs de granturi pentru proiecte de cooperare pentru dezvoltare, lansat de Ministerul Afacerilor Externe al Letoniei în perioada aprilie-mai 2018

- Apel de propuneri de proiect pentru procesarea și comercializarea produselor ecologice 2018 în cadrul proiectului „Dezvoltarea agriculturii organice orientate spre export în Moldova 2016-2018” finanțat de USAID în perioada aprilie - mai
- Agenția Cehă pentru Dezvoltare (CzechAid) cu prioritatea II Sectorul managementului durabil a resurselor naturale (apa/sanitație și mediu) și IV Agricultură și Dezvoltare Rurală a Strategiei de cooperare pentru dezvoltare a Republicii Cehe.
- Strategia de cooperare elvețiană Republica Moldova 2018 - 2021 cu următoarele domenii prioritare: II Guvernarea Locală și Dezvoltarea Economică și Ocuparea Forței de Muncă
- Programul Operațional Comun Bazinul Mării Negre 2014-2020, 1 octombrie 2018 – 31 ianuarie 2019
- Fundația Nippon pentru inovarea socială, Japonia
- Concursul proiectelor de inovare și transfer tehnologic finanțate din bugetul de stat pentru anul 2019
- Autoritățile locale: parteneriat pentru orașe durabile, anunțat de Comisia Europeană în perioada 29 octombrie – 6 decembrie 2018
- Fonduri pentru proiectele de cooperare în regiunea Mării Baltice, anunțat de Institutul suedez în perioada 1 decembrie 2018 – 5 februarie 2019
- Despre concursurile de propuneri de proiecte menționate au fost informați potențialii aplicanți, li s-a acordat tot suportul necesar în vederea elaborării și depunerii propunerilor de proiecte.

Rezultate:

- 19 surse de finanțare analizate.

V. Cooperarea cu partenerii de dezvoltare

În anul 2018 a continuat colaborarea cu GIZ prin implementarea în comun a proiectelor de infrastructură, finanțate din fondurile Uniunii Europene, dar și prin acordarea suportului de către consultanții regionali autorităților locale.

Colaborarea cu ADR Senec-Pezinoc, Slovacia în primul semestru al anului curent a fost axată pe continuarea implementării în parteneriat cu Consiliul Raional Ialoveni a subproiectului finanțat din sursele SlovakAid „Magistrala de apă Bardar - accesul la apă potabilă calitativă, îmbunătățirea sănătății cetățenilor și managementul durabil al rețelei de apă” din cadrul proiectului „Apeduct magistral pentru localitatea Bardar, Ruseștii Noi (etapa 2) și rețele de canalizare pentru or. Ialoveni” cu finanțare din FNDR. Astfel, în luna aprilie a fost organizat seminarul profesional la care au participat primarii unităților administrative teritoriale care urmează să fie conectate la apeductul magistral din cadrul lotului I, finanțat de Fondul Național Ecologic, și lot II finanțat de FNDR, precum și reprezentanți ai întreprinderilor care gestionează serviciul de alimentare cu apă și canalizare din aceste localități. Au mai participat și experți naționali privind regionalizarea serviciilor de alimentare cu apă și experți din Slovacia. În cadrul atelierului s-a discutat despre politica națională de regionalizare a serviciilor de alimentare cu apă și canalizare, avantajele acesteia, au fost enumerate toate impedimentele și greutățile care apar în gestionarea serviciului de alimentare cu apă și canalizare. Pe final, experții au formulat câteva recomandări care urmează să fie implementate la nivel de raion. Conferința de încheiere a proiectului a avut loc pe data de 5 iunie curent în cadrul căreia s-a făcut o retrospectivă a activităților din cadrul proiectului și enumerate principalele rezultate obținute. În cadrul ședinței a participat delegația slovacă formată din 6 persoane, reprezentantul MADRM, președintele raionului Ialoveni, primarii din localitățile care urmează să fie conectate la apeduct și reprezentanți ai instituțiilor deconcentrate.

Cooperarea a fost axată și pe participarea în cadrul apelului pe propuneri de proiecte lansat de Agenția Internațională de Dezvoltare a Slovaciei (SlovakAid) în perioada martie-aprilie. În cadrul acestui concurs în parteneriat cu primăria municipiului Strășeni a fost elaborată și depusă propunerea de proiect „*Support in Development of Waste Water Management in Moldovan Central Region – Better Waste Water Management Step by Step*” (nr. SAMRS/2018/MD/1/6) (vezi măsura 1.2, acțiunea 1.2.1). Propunerea de proiect a fost selectată spre finanțare, astfel în luna octombrie a fost organizată conferința de lansare a proiectului, care a avut loc în orașul Strășeni. La eveniment au participat reprezentanții primăriilor orașelor și întreprinderilor municipale din regiune, precum și reprezentanții altor instituții publice/private din orașul/raionul Strășeni.

De asemenea, relațiile bilaterale au fost prelungite pentru o perioadă de trei ani prin semnarea pe data de 6 iunie a Protocolului Adițional (al doilea) al Memorandumului de înțelegere și colaborare dintre ADR Centru, Moldova și ADR Senec-Pezinok, Slovacia.

Cooperarea **cu Agenția Cehă pentru Dezvoltare Internațională** a avut loc în contextul elaborării și depunerii spre finanțare în luna mai a propunerii de proiect „*Stația de epurare a apelor uzate Strășeni - creșterea sustenabilității mediului și îmbunătățirea serviciilor de canalizare*” / „*Strășeni Wastewater Treatment Plant - increasing environmental sustainability and enhancing sewerage service quality*”, care prevede construcția stației de epurare în orașul Strășeni. Astfel colaborarea a fost axată pe discutarea condițiilor/termenilor de finanțare și altor aspecte tehnice, în special în ceea ce privește crearea unei sinergii între fonduri SlovakAid și

CzechAid, odată ce cu suportul SlovakAid în anul 2019 urmează a fi elaborate studiile de fezabilitate și de impact asupra mediului a locației unde urmează a fi amplasată stația de epurare. Fiind depusă propunerea de proiect, ADR Centru a asigurat în continuare comunicarea cu partenerii și în procesul de evaluare a acesteia. De asemenea, în luna septembrie a fost organizată o vizită de lucru la Strășeni a reprezentanților Agenției Cehe pentru Dezvoltare Internațională și Ambasadelor Cehe și Slovace din Chișinău, în cadrul căreia au fost discutată situația actuală a orașului privind funcționarea sistemului de canalizare și a fost vizitată stația de pompare a apelor uzate.

Cooperarea cu ADR Centru, România s-a realizat în următoarele domenii:

Organizarea participării a unui grup de tineri din raionul Strășeni la evenimentul Crosul Europei, ediția a V-a, dedicat zilei Europei, care a avut loc pe 11 mai 2018 la Alba Iulia, Romania. În cadrul evenimentului au fost promovate valorile europene, anul patrimoniului cultural renăscut datorită fondurilor europene, Centrul de informare „Europe Direct” Regiunea Centru din cadrul ADR Centru, România, care are menirea de a transmite informații cetățenilor despre impactul sprijinului european prin fondurile nerambursabile etc.

Depunerea în cadrul apelului *The EEA and Norway grants fund for regional cooperation* anunțat în perioada 24.01-01.07.2018 a propunerii de proiect *DIGITranSys – EEA2CEE - Digital Transformation Ecosystem - EEA to CEE* (vezi măsura 2.2, acțiunea 2.2.2).

Organizarea în parteneriat cu GIZ Moldova a vizitei de studiu în Regiunea Centru (România) pentru membrii CRS, grupul de suport tehnic și specialiștii Agenției: coordonarea elaborării agendei, aspectelor logistice etc.

Participarea în perioada 25 și 26 septembrie 2018 la Conferința Internațională privind cooperarea bilaterală europeană și modelele de bune practici însușite pentru implementarea POR 2014-2020, desfășurată la Alba Iulia, România. Evenimentul prilejuit de aniversarea unui deceniu de colaborare instituționalizată între Regiunea Centru (România) și Landul Brandenburg (Germania). În cadrul conferinței au fost prezentate prioritățile de dezvoltare regională în Republica Moldova și a domeniilor de intervenție în conformitate cu Strategia de Dezvoltare Regională 2016-2020 și au fost discutate interesele și oportunitățile de cooperare bilaterală.

Cooperarea cu Asociația de Cooperare Transfrontalieră „Euroregiunea Dunărea de Jos” (ACTEDJ) (Galați, România) în perioada de raportare s-a concentrat preponderent pe participarea în cadrul apelului de propuneri de proiecte din cadrul Programului Operațional Comun România-Moldova 2014-2020 lansat pe 20 decembrie cu termenul limită pînă pe 7 mai 2018.

Astfel în parteneriat au fost elaborate și depuse 2 propuneri de proiecte: MuseumInfoTur - Exploiting and enhancing the visibility of cultural and historical heritage within a cross-border network of museums - Tourist Information Centers; CoGiT - Work competencies development at the cross-border level in Romania and the Republic of Moldova.

În același timp a fost facilitată stabilirea parteneriatului între primăria s. Mereni – ACTEDJ, CR Hîncești – ACTEDJ și elaborarea propunerilor de proiecte comune la prioritatea 3 a Programului: „*Promovarea culturii locale și conservarea patrimoniului istoric*” unde participă Muzeul de Istorie și Etnografie din satul Mereni și Castelul Vînătoresc din cadrul Complexului Istorico - Arhitectural Manuc Bey.

Cooperarea cu Administrația Regiunii de Planificare Riga, Letonia a avut loc de asemenea în cadrul concursului de propuneri de proiecte anunțat de către Institutul Suedez în perioada 1 decembrie 2017 – 13 februarie 2018. Proiectul GreenGovern - Creating new business opportunities by increased knowledge about environmentally driven business a fost depus și în parteneriat cu administrația regiunii Östergötland din Suedia, fiind partener lider.

Cooperarea cu Universitatea de Stat „Dimitrie Cantemir”, Chișinău a avut loc în cadrul concursului de propuneri de proiecte Programului Operațional Comun România-Moldova 2014-2020 prin elaborarea și depunerea a propunerii de proiect Regional „Regional Innovation Solutions for Sustainable Economic Growth - Innovation Solutions for Sustainable Economic Growth”, Universitatea fiind partenerul lider.

Acordarea suportului actorilor regionali în elaborarea proiectelor și atragerea investițiilor

În perioada de referință, a fost acordat suportul informativ, metodologic și consultativ autorităților publice locale și altor actori regionali cu privire la oportunitățile financiare existente în domeniile interesate, condițiile de finanțare, completarea cererilor de finanțare, modalități de comunicare cu partenerii de dezvoltare etc.

De asemenea, în contextul lansării apelurilor de propuneri de proiecte din cadrul Programului Operațional Comun (POC) România - Republica Moldova 2014-2020 (20 decembrie 2017-07 mai 2018) în luna ianuarie, pe parcursul a două zile, au fost organizate ședințe de lucru cu reprezentanți ai autorităților publice locale. Acestea au avut drept scop continuarea procesului de elaborare a conceptelor de proiecte, început în semestrul II al anului 2017 și au fost organizate în parteneriat cu Asociația de Dezvoltare a Turismului din Moldova. În cadrul ședințelor s-a discutat despre destinațiile turistice cu potențial de dezvoltare din RDC, în special cele care fac parte din patrimoniul cultural și istoric, care poate fi promovat și îmbunătățit datorită oportunităților oferite de POC RO-MD 2014-2020, precum și elaborarea propunerilor de proiecte în conformitate cu condițiile de finanțare prevăzute în ghidul utilizatorului și anexele acestuia.

ADR Centru a continuat acordarea suportului Grupului de Acțiune Locală (GAL) „*Serpentina Nistrului*” din raionul Anenii Noi (localitățile Calfa, Gura Bîcului, Speia, Telița și Varnița) în ceea ce privește participarea în cadrul proiectului „*Dezvoltarea turismului. De la tradiții la bussines modern*”. Proiectul a fost promovat în prima etapă și în lunile ianuarie și aprilie au fost efectuate vizite echipelor de proiect în Lituania și Georgia pentru a dezvolta în continuare propunerea de proiect și definitivarea activităților concrete de fiecare partener. Consorțiul de parteneri este alcătuit din 4 state: Letonia, Lituania, Moldova și Georgia, partenerul lider fiind regiunea Ropazu (Letonia) împreună cu reprezentanții GAL din care face parte regiunea respectiva.

Rezultate:

- 1 Memorandum de înțelegere și colaborare prelungit (al doilea Protocol Adițional semnat);
- 1 proiect bilateral finalizat;
- 2 parteneriate transfrontaliere facilitate;
- 16 note conceptuale consultate;
- cca 100 consultații unice oferite;

- 3 evenimente comune organizate.

VI. Provocări și riscuri în implementarea SDR Centru

Implementarea SDR Centru presupune eforturi considerabile, interes din partea tuturor factorilor implicați, alocarea de resurse umane și financiare corespunzătoare, dar și riscuri inerente, situații neprevăzute care se ivesc pe parcursul implementării.

O provocare pentru ADR Centru, cât și pentru actorii din regiune a fost crearea Comisiilor Regionale Sectoriale. Astfel, în domeniul Consolidării unei bune guvernante regionale (Obiectivul specific 3), în anul 2018, cu suportul GIZ și proiectul „MSPL” a fost evaluată activitatea membrilor CRD în urma căreia s-a constatat că funcționalitatea Consiliului nu este suficientă. În rezultat a fost propusă, ca soluție, crearea Comisiilor Regionale Sectoriale (CRS), care vor acorda suport consultativ pentru CRD la nivelul fiecărei Regiuni de Dezvoltare din Republica Moldova, având drept scop abordarea multidimensională și elaborarea unor repere și recomandări pentru CRD în vederea asigurării unei dezvoltări durabile a sectorului respectiv. Comisiile sunt alcătuite din 7 membri dintre care 1 președinte din partea ministerului de resort și un copreședinte din partea CRD. În afară de aceasta a fost formată și o echipă de suport tehnic constituită din specialiști din domeniul respectiv. În cadrul ședinței CRD din 15 martie 2018 a fost luată decizia de creare a CRS în domeniile AAC și MDS, ca domenii prioritare pentru Regiunea de Dezvoltare Centru.

Conform SNDR 2016-2020 și a SDR Centru 2016-2020 în anul 2018 urma să fie inițiată a doua fază de implementare a strategiilor, care constă în schimbarea paradigmei prin care rolul ADR în implementarea proiectelor de dezvoltare regională să fie direcționat doar spre monitorizarea și evaluarea procesului de implementare a proiectelor de dezvoltare regională. Conform fazei II, “ADR urmează să transfere integral atribuțiile de realizare a proiectelor către APL și alți actori locali. Totodată, creșterea autonomiei funcționale a agenției va permite delegarea către ADR a atribuțiilor de implementare a proiectelor interregionale complexe.”

Unele riscuri de ordin legislativ au dus la faptul că cadrul normativ nu a fost modificat și ajustat și din această cauză spectrul atribuțiilor și responsabilităților instituțiilor implicate în proces au rămas aceleași.

VII. Lecții învățate și bune practici

Pe parcursul anului 2018 angajații agenției au acumulat experiență atât din activitatea practică cât și din instruirii sub formă de sesiuni de instruire, ateliere de lucru, mese rotunde, forumuri, conferințe, vizite de lucru - organizate în mare parte de către MADRM, Academia de Administrare Publică în colaborare cu Agenția de Cooperare Internațională a Germaniei, Agenția de Achiziții Publice etc., cu tematici ce țin de achiziții publice, scrierea proiectelor cu

finanțare externă, politica de dezvoltare regională în UE și RM, consolidarea capacităților agențiilor de dezvoltare regională în domeniul gestionării eficiente a procesului de dezvoltare regională, utilizarea programelor MS pentru analiza și prelucrarea datelor, etc.

Pentru actorii din regiune o deosebită importanță în acest sens a avut-o vizita de studiu în RD Centru Romania care a avut scopul transferului de experiență și bune practici în domeniul managementului deșeurilor și al sistemelor de aprovizionare cu apă și canalizare, în conformitate cu Planurile de activitate pentru anul 2018 ale Comisiilor Regionale Sectoriale.

Vizita de studiu a membrilor CRS și a specialiștilor din grupul de suport tehnic a reiterat decalajul considerabil în dezvoltarea sectoarelor MDS și AAC ale celor două țări. Deși ambele state au un buget național redus, România este avantajată de calitatea de membru al UE și, respectiv, de posibilitatea de a accesa fonduri europene de coeziune (iar anterior pe cele de preaderare), destinate investițiilor majore în infrastructură.

Totuși, în domeniile de interes au fost identificate unele bune practici care pot fi preluate și de mediul administrativ din R. Moldova pentru un plus de eficiență în planificarea și dezvoltarea serviciilor publice.

1. România nu ar fi fost capabilă să dezvolte serviciile publice pe care le are fără fondurile pentru investiții oferite de UE.
2. Regionalizarea serviciilor de AAC în România nu ar fi fost realizată fără condiționarea strictă din partea UE și, respectiv, fără impunerea prin lege a acestui proces.
3. Asocierea intercomunitară este un factor esențial pentru crearea și dezvoltarea unui serviciu public regional de calitate.
4. Implementarea unor proiecte „mici” în domeniul MDS (construcția unor stații de transfer, stații de sortare sau inițierea unor campanii de conștientizare) nu reduc posibilitatea implementării în viitor a proiectelor regionale de MDS. Dimpotrivă, aceste realizări pot constitui o contribuție importantă pentru viitoarele investiții.
5. Transmiterea gestiunii infrastructurii de MDS către operatorii privați și-a demonstrat eficiența în mod explicit.
6. Cea mai mare problemă în implementarea proiectelor investiționale în domeniul MDS s-a dovedit a fi supraestimarea cantităților de deșeuri generate de populație. De aceea, acest aspect necesită o documentare și o planificare mai minuțioasă.
7. Cea mai eficientă metodă de sortare (și management ulterior) a deșeurilor s-a dovedit a fi selecționarea gunoiului în două fracții: umedă și uscată.
8. Elementul crucial pentru succesul managementului integrat al deșeurilor este conștientizarea populației și informarea (începând de pe băncile școlilor și din grădinițe).
9. La elaborarea planului tarifar pentru serviciile publice, este imperativ ca tarifele să fie accesibile și pentru categoriile de populație cu cele mai mici venituri.

“Acordarea suportului în dezvoltarea regiunilor din Moldova în implicarea cetățenilor în procesul de elaborare și implementare a documentelor de planificare naționale, regionale și locale” a fost scopul unei vizite de studiu organizate în Regiunea de planificare Riga.

La fel, în domeniile de interes au fost identificate unele bune practici care pot fi preluate și de instituțiile din R. Moldova:

10. Pentru a interesa membrii Consiliului regional, se practică invitarea în cadrul ședinței a unui ministru, pentru a pune în discuție întrebări concrete, soluționarea cărora este așteptată de către locuitorii regiunii.
11. În cazul aplicării cu proiecte pentru fonduri externe, Ministerul Mediului și Dezvoltării Regionale decide asigurarea cofinanțării acestora pe anumite componente sau integral.
12. Susținerea desfășurării activităților economice în regiune constituie una din atribuțiile de bază ale activității instituției și este susținută de autoritățile centrale prin programe de dezvoltare economică locală, prin care se finanțează proiecte elaborate de către autoritățile locale.

13. Reorientarea spre tipul de incubatoare de afaceri creative este în prezent mai solicitată în Letonia decât incubarea în incubatoare tipice, care la fel ca și în Moldova se confruntă cu lipsa de rezidenți și o parte mare din spațiu rămîne neocupat.
14. Pe unele componente de dezvoltare - politici locale de ocupare a forței de muncă, politici sociale și culturale, dezvoltarea mediului economic etc, - autoritățile locale din Republica Moldova pot coopera cu autoritățile din Letonia și adapta unele din ele situației din Moldova.

Reprezentanții ai ADR Centru și din regiune au avut posibilitatea de a învăța și din experiența Suediei. Participanții la vizită s-au inspirat de idei noi privind modalitățile de sprijin a afacerilor, precum și au stabilit contacte noi cu reprezentanții instituțiilor vizitate, care pot să genereze alte colaborări și inițiative noi. Totodată, pe parcursul vizitei, au fost consolidate relațiile de colaborare cu Administrația Comitatului Östergötland și Administrația Regiunii de Planificare Riga, precum și au fost discutate și alte oportunități de colaborare. Ținând cont că Suedia este unul din principalii donatori bilaterali ai Republicii Moldova și se află în top-ul țărilor partenere Indexului Global de Economie Verde, este oportună intensificarea colaborării cu partenerii suedezi în vederea preluării experienței și obținerii suportului necesar în ceea ce privește susținerea și dezvoltarea afacerilor ”verzi” și implementarea documentelor de politici naționale/ regionale din acest domeniu.

VIII. Concluzii și recomandări pentru perioada următoare

Procesul de implementare a SDR Centru 2016-2020 pe parcursul anului 2018 a presupus identificarea raportului optim între resurse și nevoi și a constat dintr-un mix de intervenții, de la investiții în infrastructură la măsuri soft, implementate în comun cu partenerii regionali. În decursul perioadei de raportare, ADR Centru a implementat 28 de proiecte (cu 9 mai mult decât în anul 2017) în cele 6 domenii de intervenție dintre care 4 proiecte au fost finalizate cu succes. Suma totală a proiectelor în implementarea a crescut cu 33.8% față de anul 2017

Acest fapt demonstrează că ADR Centru atestă o contribuție sporită privind implementarea proiectelor, în deosebi ce ține de îmbunătățirea accesului la servicii și utilități publice de calitate (obiectivul specific 1). (Diagrama nr. 15, Diagrama nr.16)

Diagrama nr. 15 Sursa și mărimea mijloacelor financiare aprobate pe durata implementării proiectului pentru anul 2017

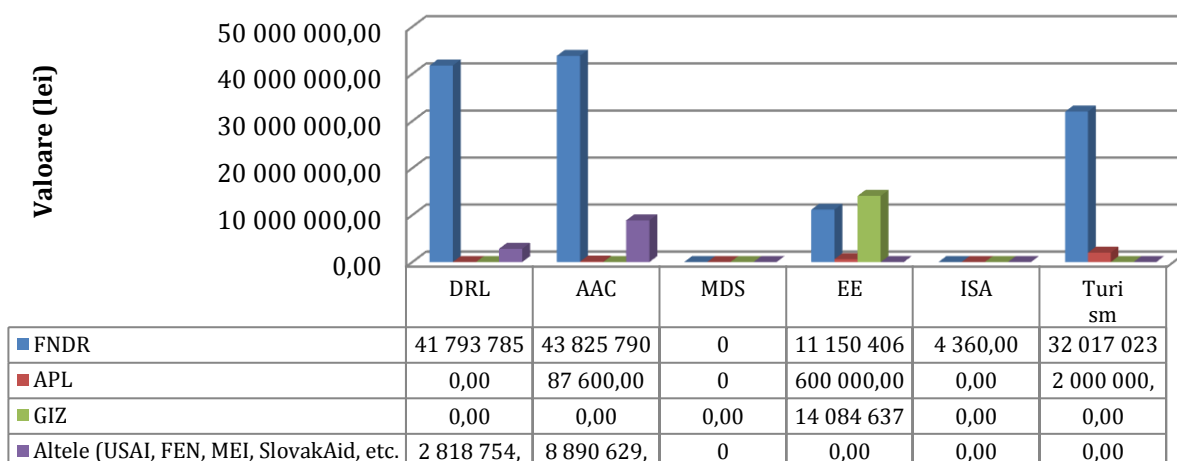
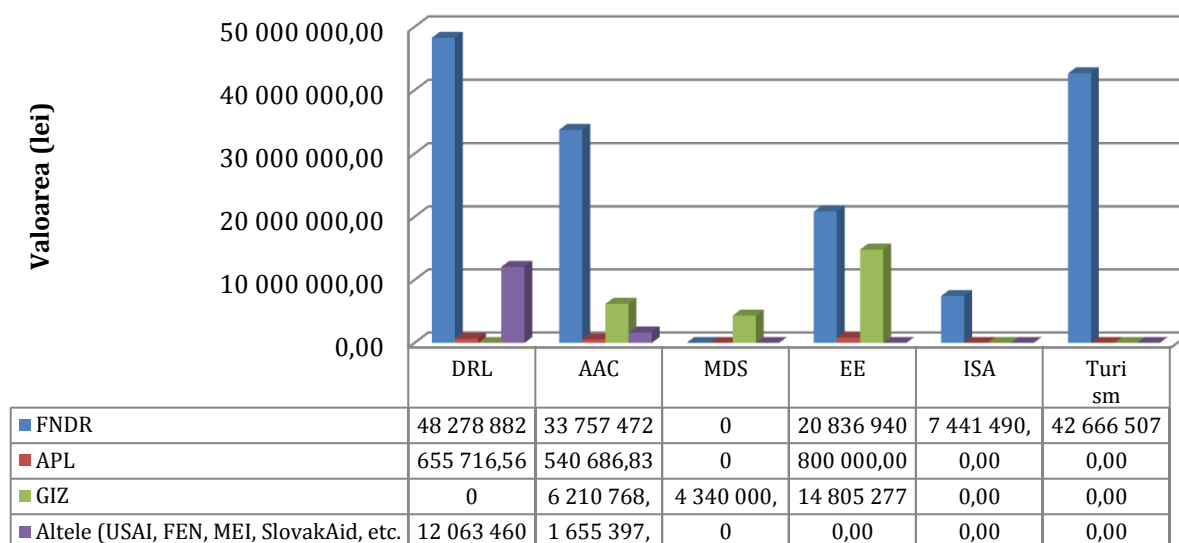

Diagrama nr. 16 Sursa și mărimea mijloacelor financiare aprobate pe durata implementării proiectului pentru anul 2018

În domeniul dezvoltării durabile, în anul 2018 a luat amploare proiectul „Suport pentru Guvernul Republicii Moldova în implementarea Strategiei Naționale de Dezvoltare Regională a Moldovei în domeniul politicii urbane și de dezvoltare urbană”. În cadrul acestuia, din 14 orașe 3 (Ungheni, Orhei, Ialoveni) au din RDC. În centrul proiectului se află noțiunea de revitalizare urbană care reprezintă un proces de eliminare dintr-o stare de criză a zonelor urbane degradate, desfășurat în mod complex, prin acțiuni integrate teritorial și desfășurate de către administrațiile locale, regionale, naționale eficiente în baza unui program de revitalizare. Pe parcursul anului MADRM a elaborat *documentul „Linii directoare privind revitalizarea urbană în R. Moldova”* care va servi drept ghid pentru elaborarea „Programului de revitalizare Urbană” – principalul document în baza căruia vor fi implementate proiectele de dezvoltare orașului. Acesta urmează să fie aprobat la începutul anului 2019 de către ADR și MADRM.

La nivel local, autoritățile administrației publice locale, organizațiile din mediul asociativ și privat au fost în continuare pe parcursul anului 2018 principalii beneficiari ai proiectelor de dezvoltare regională, au fost consolidate capacitățile astfel încât acești actori să devină principalii responsabili de implementarea proiectelor de dezvoltare regională.